

Ціна: 40 центів.

НОВІ ДНІ

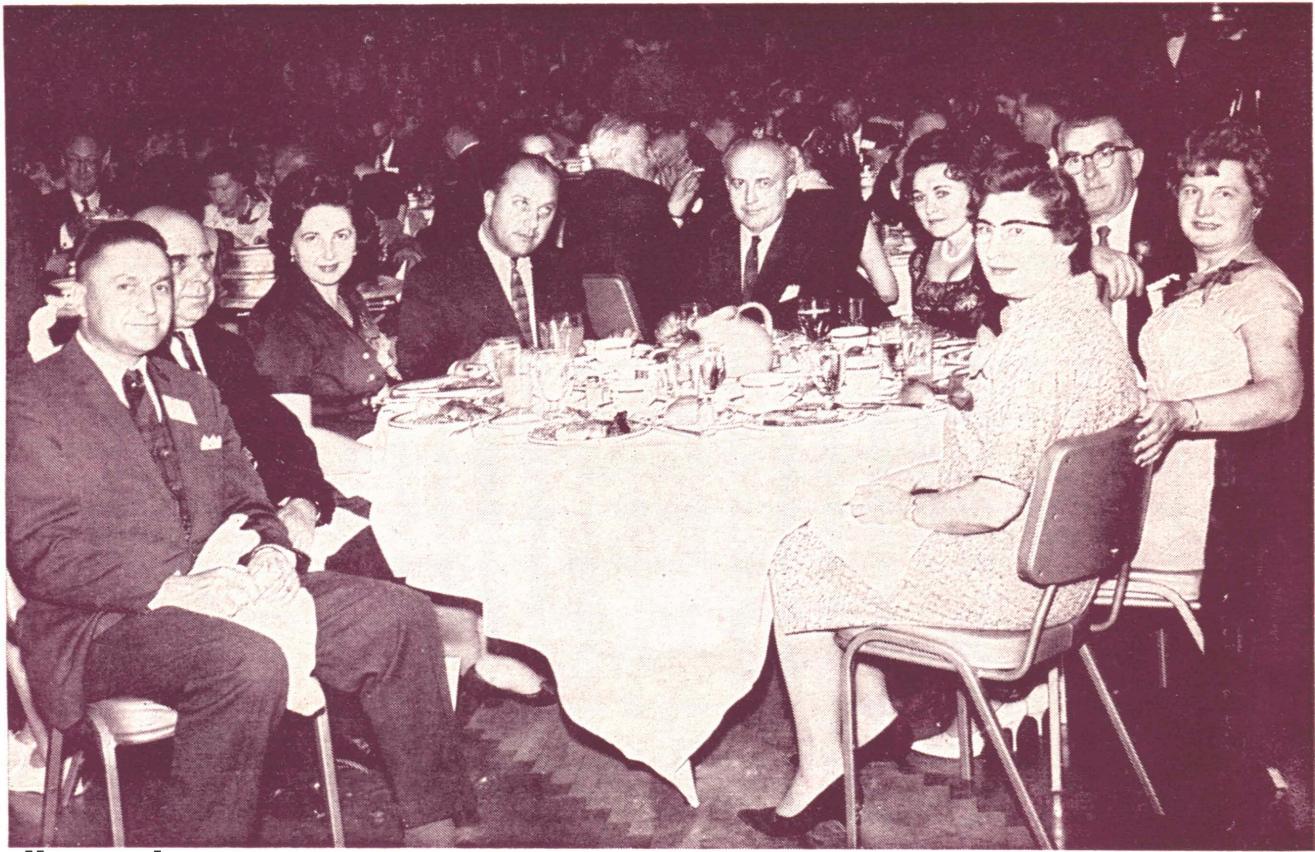
• NOWI DNI •

У НІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

РІК XIV

JUNE — 1963 — ЧЕРВЕНЬ

Ч. 161

diasporiana.org.ua

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Рильський М. — Микола Лисенко	1
Голованівський С. — Коли б нащадки служились	1
Чапленко В. — Синок	1
Бутовський С. — Як творився перший український театр?	5
Скорупський В. — Мати	6
Костюк Гр. — Проблеми українського наукового шевченкознавства англійською мовою	9
Щербак М. — Таємнича усмішка Джіононди	13
Юриняк А. — «Проти шерсти» Івана Евентуального	14
Волиняк П. — Про хитромудрого критика і новоявлену преподобницю	17
Соловей Д. — Пильно й безсторонньо вивчаймо та оцінюймо наше минуле	22
Дорошенко В. — Два цікаві літературні портрети	31

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Великий І., Чікаго, США	1
Юриняк А., Чікаго, США	1

НА РОЗБУДОВУ ЖУРНАЛУ ЖЕРТВУВАЛИ:

Прушинська Людмила, Торонто, Канада	6.50
Михайлишин П., Форт Вілліям, Канада	2.00
Кукуруза П., Міннеаполіс, США	2.00
Чікало Надія, Прінцестон, США	2.00
Великий Ів., Чікаго, США	2.00
Іщенко М., Судбури, Канада	1.50
Костюк Ів., Торонто, Канада	1.50

“НОВІ ДНІ”

Універсальний ілюстрований місячник.
Видає в-во “Нові Дні”, редактор П. Волиняк.

Умови передплати:

Канада — річна: \$ 3.50, піврічна \$ 2.00

США — річна: \$ 4.00, — піврічна: \$ 2.50 amer.

Зміна адреси: 10 центів (можна канадійськими поштовими марками, чи амер. грішми)

Замовлення і гроші слати на адресу:

NOWI DNI

187 Yarmouth Rd., Toronto 4, Ont., Canada

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:

A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London, W. 11, England

Передплата: річна — 1 з половиною фунта.

В Австралії:

S. Krywolap, Box 1586 M. G. P. O. Adelaide.
South Australia

Передплата: річна — 1 з половиною фунта.

Передплата: річна 25 пезів, піврічна 15 пезів

NOWI DNI, a Ukrainian Monthly.

Editor: Petro Wolyniak.

Address:

187 Yarmouth Rd., Toronto 4, Ont., Canada

Н. Н., Лашін, Канада	1.50
Степаненко П., Торонто, Канада	1.50
Дем'яненко С., Торонто, Канада	1.50
Строчук М., Вудбридж, Канада	0.50
Янюк П., Кінгстон, Канада	0.50

Сердечно дякуємо за допомогу. РЕД.

НА ПЕРШІІ СТОРІНЦІ ОБКЛАДИНКИ:

Один із столів на обіді в Роял Йорк готелі («Кенедіян Рум») 29 травня ц. р., який влаштували міська управа Торонта з нагоди річного з'їзду Канадської асоціації голів міст. У з'їзді взяли участь голови всіх міст Канади і багато міських радників. Крім делегатів з'їзду, на обід було запрошено визначних діячів міста, зокрема представників етнічних груп, включно з пресою, представників уряду провінції Онтаріо і уряду Канади, американського консула з дружиною тощо. Разом було присутніх коло тисячі осіб. Головним промовцем на обіді був голова уряду Канади Високодостойний М. Б. Пірсон.

На фоті (зліва направо): міський радник з Трансконі (одне з передмість Вінніпегу) Микола Слотюк, П. Волиняк, Аделя Вільк, Я. Вільк, колишній посол від Прогресивно-Консерват. партії з округи Гай Парк (Торонто) д-р Ів. Кучерепа, Леоніда Кучерепа, міський радник з Вінніпегу Мирослав Ребчук, Ольга Ребчук (дружина радника) і пані Слотюк.

За столом була дискусія, вінніпезькі гости та їх дружини виявилися лібералами. Їм опонували д-р Кучерепа і п. Вільк (консервати). Я заявив, що я ані ліберал, ані консерват, а «діфенбейкеровець», бо переконаний, що теперішній лідер опозиції п. Джон Діфенбейкер є винятково розумна чесна людина. Врешті радник М. Ребчук «здався» і сказав, що він перш за все канадець і украйнець, а партійна політика в нього на другому місці...

Найцікавіше було те, що наші вінніпезькі гости ніколи не бачили й не чули нічого про «Нові Дні»... Від цього мені «занудило коло серця, заколо в боці» і я вирішив: якщо ви нічого не знаєте про найкращих українських авторів і читачів, то хай же вони, ці автори й читачі, знають вас! Покликав фотографа і в результаті маєте це фото. Знайте ж їх: скромні, чесні й працьовиті канадські українці, радні Великого Вінніпегу — Микола Слотюк та Мирослав Ребчук з дружинами. Саме такі люди розбудовують Канаду і саме вони довели до того, що українців у Канаді не помітити неможливо.

ДО ВСІХ ЧИТАЧІВ:

Просимо вчасно відновити передплату — нагадування забирають тільки час.

Як не хочете більше читати “Нових Днів”, то повідомте вчасно — спинимо висилання.

Найшвидша і найлешевша в Торонті
ПЕРЕВОЗКА ХАТИХ РЕЧЕЙ І МЕБЛІВ

В разі потреби телефонуйте:

А. Максимлюк — LE 3-3724

Authorized as Second Class Mail by the Post Office Department Ottawa and for payment of postage in cash.

KIEV PRINTERS LTD., 686 Richmond St. W., Toronto, Ont.

Максим РИЛЬСЬКИЙ

МИХОЛА ЛИСЕНКО

Неначе сон, довіку серцю милив,
Мов перший цвіт на провесні моїй,
У пам'яті він сяє, чародій,
Чиї пісні нас до життя будили.

Він од народу набирався сили
В натхненні праці, в боротьбі палкій,
Коли творив щоденний подвиг свій
Во ім'я тих, що сяяли й косили.

В своїм «Тарасі Бульбі» громовім
Він проспівав орлину славу тим,
Хто серце має мужнє й непоборне.

Сам чистий серцем, як нагірний сніг,
Він в музиці до «Кобзаря» возвив
Народу монумент нерукотворний.

Сава ГОЛОВАНІВСЬКИЙ

КОЛИ Б НАЩАДКИ СЛУХАЛИСЬ...

Коли б нащадки слухались батьків
і йшли по уторованих дорогах,
і досі б люди в темені лісів
стрибали на зразок четвероногих.

І наші діти, зводячись увісь,
готовою не йтимутъ колію,
і упадуть кумири, що колись
нас чарували мудростю своею.

І, може, інший, темними людьми
засуджений, підніметься з могили,
бо він був з дітьми нашими, а ми
за це його по дурості судили.

От був би сміх, якби в часи нові
старих звичаїв судді воскресали,
побачили б вони, як рядові
без дозволу виходять в генерали!

Василь ЧАПЛЕНКО

СИН ОК

(СИН З ТОГО БОКУ)

Як? як? Діти не шанують своїх батьків?
Гм... Ні, помилувся той, хто написав т. зв. Пріс-
сів папірус! Він же написав таке: «На лихо, світ
не такий тепер, як був колись, тепер усяке хо-
че писати книжки, а діти не шанують своїх бать-
ків».

Це написано за шість тисяч років до нашого
дводцятого сторіччя, але не все давнє — муд-
ре. А може, й навпаки: дурне. Це ж не що інше
як тільки звичайне старече бурчання. Можна
навіть уявити: сидів отак дідок, схристивши по-
східньому ноги, беззубий, з пожовклим та по-
морщеним від довгого віку видочком, мав у
тремтливих, немічних руках сувій папірусу та й
вимальовував справа наліво («задгузь», мовляв
Франко) свої гієрогліфи, — писав і покивував
своєю безволосою, на волоський горіх ізохлою
голівкою.

Але він таки не мав рації, той стародавній
египтянин чи гебрей! Ні, ні й ні! У пані Докії
був тепер такий переконливий довід, що ним
можна збити хоч які нарікання на дітей. Звичайно,
може, бувають і неслухняні та взагалі погані
діти, алеж це вийнятки, а не правило. Зде-
більшого діти таки шанують своїх батьків,
не кажіть. От хоч би й її синок Олесь. Що його

примусило розшукувати з-поза залізної заслони
свою матір, яка втекла з соціалістичної батьків-
щини аж до капіталістичної Америки? Та ще й
майте на увазі: розшукувати, наражуючи себе
на можливі переслідування за листування з та-
кою контрреволюціонеркою! І от тепер у пані
Докії в руках його перший лист, зворушливе сві-
доцтво синівської любові додалкої й недосяжної,
як мрія, матінки. Вона його, того листа, не
читає, а цілує, заливає слізами вдячності. Крізь
дощову завісу сліз ледве бачить знайомі літери
синового письма, вона його сама, тоді вчителька
народної школи, навчила так писати. От він пи-
ше «я» так, як писав колись Шевченко і як досі
пишуть колишні галичани. Аж дивно їй, що він
і досі не змінив цього написання. А може, він
це навмисно так, щоб зберегти пам'ять про ма-
тір? На поганеньковому, вирваному із шкільного
шитка папері цей лист, алеж цей папір тримала
його, її єдиного сина рука, і на ньому, напевно,
є відбитки його пучок.

«Дорога, найдорожча матусенько! — трем-
тять у старечих руках пані Докії солодкі, як спів
у церкві, слова, слова, що говорять про невми-
рущість, вічність, про її дальнє існування в син-
ові. — Я такий щасливий, що нарешті знайшов

тебе! Довго розпитував у всіх, хто листувався з Америкою, аж поки один наш чоловік не допоміг мені».

І світлинку прислав. До болю дорогі, рідні риси! І в тих рисах викапана вона, його мати. Чорні, невеличкі очі, високі над ними змахи брів. Якби світлина була кольорова, то, мабуть, видно було б і його смаглявість, таку, як на пригніченій шкуринці хліба.

Пані Докія скинула поглядом у чисту глибину свічада, що проти нього сиділа. З її колишньої «туркської» вроди залишились тільки чорні, як спілій терен (так звичайно про них її замолоду казали) очі, а лице вже було старе, геть чисто поморщене, навколо уст очкуром стягалися зморшки. Та й коса вже не та: хоч піdstрижена й підкучерявлена, та вже більше схожа на куряче гніздо, як на жіночу окрасу. Вона, тая коса, була б уже й сива, якби... якби пані Докія не пофарбувала її. У цій же капіталістичній Америці за сиву косу та за третмливі старі руки на фабриці ніхто платити не буде. Отож вона й мусила хоч сяк-так заличкувати свою старість, свої немощі. Косу кucherявила собі сама, бо й на фабриці робила закрутки для кucherялення. Не робила, а тільки закладала в папіряні щитки. У тих щитках по дві розпірки, і в тій розпірки вона вкладала металеві пружинки закруток. Робота легка: натиснеш великим пальцем один край, а вказівним другий — і готове. Легка, але іх же, тих закруток, треба сотні-сотні за день закласти! Є ж обов'язкова норма виробітку, і менше не можна. Бо зразу з роботи вигнали б. Тим і доводиться так швидко старими руками вимахувати, що аж дух забиває. А як кінчаться закрутки та треба принести їх із протилежного кінця приміщення, то не можна йти — треба бігти... бігти з її старістю... Приміщення велике,

на цілий квартал, стін посередині нема, а тільки стовпи-стовпи, що підпирають стелю. А поміж тими стовпами столи... багато столів, як яток на ярмарку, і вони, тії столи, обтикані, як гарбузами, крученоволосими, смоляно-чорними головами муринок, простоволосими мінятюрними фігурками порторіканок. І все то молодь, здорова, повносила, за якою їй, старій, не легко поспішати. Трохи чи не перед кожною муринкою реве радіоприймач, з такою музикою, що в пані Докії аж вуха лускають. А порторіканочки жебонять без угаву, як ті зграї ластівочок, тільки ляскучіше. А над усім цим горує трахкання зшивальних машин: трах-трах-трах... трах-трах-трах... Пані Докія оглухла вже від такого гармидеру. Оглухла й утратила відчуття існування — не знала, живе ще вона чи вже тільки вимахує блискавично руками...

Але тепер свідомість того, що вона в світі не сама, додавала їй сили. Тепер же її праця потрібна не тільки їй, а й її синочкові! Бо хоч Олесь і написав, що в них там уже збудовано соціалізм, а незабаром і комунізм добудують, але вона певна, що в нього, бідненького сирітки (вона ж його загубила під час війни зовсім малою дитиною), напевно, немає й путніх штанів, а може, й ще чого. Та, може, й голодом нидіє... Гільцем-голій — і голодний.

Ото ж пані Докія викинула з голови той осоружний Пріссів папірус, а натомість узяла думати, як допомогти синові.

А незабаром з Америки (з капіталістичної!) до країни соціалізму (уже збудованого!), до країни комунізму (ентузіастично збудованого!) на Олесеву адресу пішов невеличкий пакунок з деякими, потрібними, на думку матері, речами, а серед них і матеріял на штани.

По якомуся часі Олесь написав матері про одержання пакунка і дякував-дякував та цілавав безліч разів. А між іншим, обережненько попросив, щоб вона, мати, якщо зможе, вислала йому ще й шкіри на чоботи.

«Якщо зможе?» Та вона, його рідна мати, ладна сама не їсти й не пити, аби тільки допомогти йому, своєму дорогому синочкові, її єдиній, як сонце в небі, дитині! А крім того, вона аж за голову взялася та налаяла себе дурепою й роззываю, що сама зразу не догадалася про те, що до штанів же треба ще й чобіт. Олесь же міг подумати, що мати поскупилась для нього! У неї ж тоді були деякі заощадження, і вона могла ще тоді, місяць чи й більше тому, послати ту юшкіру, а її Олесь уже мав би готові чоботи! А тепер же вже осінь, там у них, мабуть, так розквасило, що й з хати ніяк вийти. А він, мабуть, босий-босісінський. У тому ж Донбасі восени завжли на вулицях невилазна багнюка.

Мотнулася пані Докія до банку (еге, «мотнулася», з її старістю!), вибрала майже всі свої грошенята та мерцій у крамницю. Дорогенький був хром і в Америці, але яка б мати пожаліла грошей, коли хром потрібний її дитині?!

Небавом пакунок із хромом полетів на Україну.

Якийсь час від сина не було нічого. Пані Докія почала була навіть побоюватись, чи не

**СЛОЖИВАЙТЕ
ВІДЖИВНІШІЙ
СТРАВНІШІЙ
ДЕШЕВШІЙ ХАРЧ,
ЩО МАЄ В СОБІ ВСІ ВІТАМІНИ, ЦЕ
МОЛОКО
І МОЛОЧНІ
ПЕРЕТВОРІ
ВИСОКОВАРТНІ ПРОДУКТИ
ЄДИНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОЧАРНІ
*ROGERS DAIRY Ltd.***

459 Rogers Road, Toronto, Ont.

Phone: R.O. 9-7193

захарали, часом, десь на пошті того пакунка. Та потім таки прийшов лист з усякими подяками та поцілунками, а також із світлиною, що на ній Олесь був у нових чоботях. Чоботи були, ма- буть, на рипах, а халяви аж блищали навіть на світлині. І взагалі її Олесь виглядав тепер так, що про нього усяке б сказало: хлопець хоч куди козак. Але він — знов ніби між іншим — написав, що було б непогано, якби вона, його найдорожча матусенька, спромоглася ще й на шкірянку. Слова цього пані Докія не зрозуміла. «Шкірянка»? Що воно за «шкірянка»?

Щоб цю справу з'ясувати, пані Докія пішла до найближчих земляків, до подружжя Бульбенків. Бульбенки були теж уже старенькі, бездітні, але їх двоє, вірне подружжя, то й жити їм на чужині охвітніше. Пані Докія горнулася до них, як до теплого вогнища, біля якого можна в негоду погрітися, тілом і душою спочити. Та й Бульбенки завжди були її раді, як людині, що до неї можна хоч уряди-годи рідним словом обізватися.

— То ваш синок хоче шкірянки? — посміхнувсь добродій Бульбенко в густі «полтавські» вуса (Бульбенки були з Полтавщини), його сковані в м'якенькі ворочки зморшків очі також лагідно сміялись. — Чи не більшовицьким комісаром він там зробився?

І пояснив, що шкірянка — це шкіряне пальто або куцина, що іх носили під час революції більшовицькі комісари. Сказав і де тую шкірянку можна купити.

Подякувала пані Докія добродієві Бульбенкові за пояснення та й пішла до крамниці з шкірянками. Побачила тії шкірянки — та й зумілась: ціни на них були такі, що вона не могла ні однієї купити. Зажурилась після цього пані Докія, дуже зажурилась. Не спала ночами, в'являючи, як її дорогий синочок мерзне без шкірянки. А там же вже була зима із снігами по коліна або й глибше, з лютими морозами, що їх пані Докія уявляла звідси, з теплої країни, у вигляді голодних степових вовків, що клацають зубами. Зводився їй на очі Олесь, як він іде, зігнувшись у три погиблі в своєму короткому піджачку, віхола кужелить, обкутує його холодною білою павоттю, засипає очі... І хто-зна, чи не кличе її той бідний хлопець закацублими від холоднечі губами: «Мамо, чи ти знаєш, чи ти уявляєш, як мені холодно?!»

— Знаю й уявляю, сину! — скрикувала часом пані Докія, прокидаючись з короткої дрімоти.

Не відмовлялася тепер пані Докія від «овертаймів»,^{*)} працювала запопадливо, щоб більше заробити, рано вставала, а пізно приходила додому, в свою вбогу комірчину, що була на самім споді якогось трохи чи не хмаросяга (хоч і не на П'ятій авеню), падала напівмертва від утоми на своє скриготливе ліжко. Ліжко скриготало старими пружинами, ніби дражнилося, підробляючи той звук під старече шамкотіння:

Бо це вилізе боком, скиги-скиги...
Ти не дужечки скоком,

Але до заробітку, що за нього можна було б купити синові шкірянку, було все ще далеко. І раптом її свінуло в голову: та вона ж може позичити в Бульбенків! Вони люди добрі, то й позичать, а вона ім пізніше віддасть.

Проте виявилось, що хоч Бульбенки й добрі люди, але позичити грошей у них пані Докія було не так легко. Старий якосъ зам'явся був, як вона сказала про позичку, його лагідні очі цим разом не посміхнулись, а поховались у свої ворочки зморшків, і пані Докія укмітила в них трохи чи не якесь вагання. Він навіть спитався:

— А ви ж той..?

Мабуть, хотів сказати: «Чи віддасте?» але йому, либонь, не вистачило духу це вимовити, він обірвав на половині. А потім обізвався до своєї «старої»:

— Дай, Ганно, пані, у тебе ж там е...

Бульбенчиха теж, бачилося, не дуже радо пішла до себе в спальню, відвернулась навіть від пані Докії, як ішла, довгенько там наминалася, поки, нарешті, вийшла з грішми. Вона там наминалася, а пані Докія з Бульбенком мовчали, не могли здобутися на розмову. Старий побачив на вікні якусь випадкову муху, що подизкувала, ще й досі зберігшися в теплі хати, підвівся спріквола, щоб її вбити, ляпнув, здавалося, зозла по лутці, але не вбив. Мовив неголосно:

— Бач, і досі не здохла.

Але пані Докія їх розуміла: вони, знавши її старість, часті хвороби, не могли бути певні, що вона спроможеться своїми слабкими силами та-кі гроші швидко заробити та їм віддати. Тільки ж не примогли відмовити.

Егеж, розуміла це все пані Докія, і в ней теж було таке почуття, що боялася цим добрим людям у вічі дивитись. Алеж там десь чекав її допомоги, її єдиний синочок! Тільки ради нього вона йшла на таку прикрість. Для себе вона б ніколи цього не зробила.

Невдовзі й шкірянка полетіла на Україну.

Ще більше синівської любові та поцілунків було в черговім Олесевім листі-відповіді. Світлини цим разом не було. Та між словами про поцілунки й подяку пані Докія вичитала й тривожну звістку — натяк на те, що її син не зовсім здоровий. І він просив матір вислати йому ліків. «Не зовсім здоровий?!» Мабуть, пише так обережно, щоб не стурбувати старенької матері. О, дорогий-дорогий! Як би вона хотіла бути тепер біля нього! Вона б знала, що йому їстоночки дати, що питоньки... вона б йому пріпарки й примочки... Ходила б біля нього, як біля малої дитини... Тільки ж лишеңко тяжке: між ними океан безмежний... океан і залізна непроникнена заслона!

Олесь написав і яких саме ліків треба, і скільки. Але щоб купити цих ліків, потрібен був рецепт від лікаря. І пані Докія пішла до «свого» лікаря.

Лікар дуже здивувався, що синові потрібні такі ліки і в такій великий кількості.

— А що ж це за ліки? — не втерпіла щоб не спитати пані Докія.

Лікар сказав, що від сухіт у початковій стадії.

^{*)} Наднормова робота.

Від сухіт?! І-і, ти лишењко! То її син хворий на цю страшну хворобу! А вона отак марудить, наминається! Якомога швидше... якомога швидше треба купити! Треба рятувати дорогу рідну істоту від явної загибелі! Треба хапатись...

Але це так тільки в думці, а насправді вона, стара, втомлена, не могла «хапатись», навіть ідути до аптеки. Можна навіть сказати, подибала помалу, «набігавши» у фабриці. Тільки ж ізнов перешкода: ліки в такій кількості, як її син хотів, коштували трохи чи не стільки ж, як і шкірянка. Голова сердешній матері пішла обертом. Де їх, тих таких великих грошей узяти? Вона ж іще й Бульбенкам боргу не віддала!

А до того ще й її власні сили її зрадили. Пришовши додому, пані Докія відчула, що занедужала. А на другий день уранці, як будильник різонув її по нервах, вона не змогла підвести голови: це вже була не голова, а клунок з оливом. На саму думку про хворобу пані Докія трохи не зімігла: там син чекає, хворий на страшну хворобу... Бульбенкам винна... можуть звільнити з роботи, як дозвіле прохворіє... Посилкувалась підвестися хоч на лікті — і знову впала на подушку... Скриготливе ліжко гойднуло, понесло в небуття. День проминув у жовтому каламутті, наступної ночі вона кидалася в гарячці, як муха в окропі. Була на самісінькому споді хмаросягу, і той хмаросяг усією вагою душив її трохи чи не так, як ту муху. І нікого-нікогісінько біля неї! Сама-одна в підсліпуватій комірчині... нікому води подати...

Тільки на другий день її хвороби прийшла Бульбенчиха, довідавши на фабриці, що пані Докія не прийшла на роботу (бо її вона працювала на тій фабриці). Але в очах відвідувачки-землячки пані Докія прочитала не так турботу про її здоров'я, як тривогу за позичені гроші. Бульбенчиха навіть спіталася:

— А в вас же, мабуть, і грошей немає?

А як питалася, не дивилася в вічі, її муре обличчя було як машка, чуже, без найменшої ознаки співчуття. Губи стиснулися в сіру, суху ниточку.

Але пані Докія не довелося на це питання відповісти, бо саме тут у двері щось постукало. Бульбенчиха відчинила двері: це був «дженітор»*) з листом для пані Докії. Обидві зрозуміли, що лист був з України, дарма що на конверті було зображення сучасного «пупа Землі» — московського кремля.

Пані Докія аж підвелася на лікті, аж сили її прибуло: це ж від її синочка вісточка!

Та цим разом її серце помилилось. Лист був хоч і з України, але не від Олеся. Це писала колишня подруга її шкільна товаришка пані Докії, що з нею вона і вчилася разом, і разом пізніше вчителювала в школі. Щойно тепер ця подруга довідалася від Олеся, що вона жива, і, взявши від нього її адресу, написала. Але між іншим вона писала й про сина: що він живий і здоровий, що, продавши хромові чоботи та шкірянку одному важкому партійцеві, розбагатів. Тепер ішев хвалиться, що її ліки скоро матиме і тоді паном-

діло житиме... У них же й на ліки теж сутужно. Натякала, щоб і їй щось від голови надіслава, голова в неї часто так болить, що й світу Божого не видно...

Читала листа вголос Бульбенчиха, а пані Докія слухала. Ні, не слухала: коли зрозуміла все, увічу їй потемніло, а голова бессило знов упала на подушку, загойдалася в жовтому затъмаренні... і в тому затъмаренні застрибали чортики, підіймали її на глум, висолоплюючи гострі, як голки, червоні язички...

А вночі до неї прийшов стародавній єгиптянин чи гебрей, що написав отої Пріссів папірус. Він низько схилився до неї, кивав докірливо свою схожою на волоський горіх голівкою і шамкотів беззубим ротом, з якого душило часником:

— Бач, а ти не вірила! Не вірила мені, що діти не шанують своїх батьків, не цікавляться, як батьки розгорюють для них гроші... Діти, щобти знала, — це невдячні свині, чортові вилупки!

— Я... я... — хотіла боронитись пані Докія, але тільки безпорадно белькотіла. Бо вона вже свідома була незаперечної істини, висловленої в Пріссовім папірусі, а також у заповіді біблійного Мойсея, що в ній сказано: «Шануй батька твого й матір твою, і буде тебе добре, і ти довго житимеш на землі». Стала їй на пам'яті й українська дума про Олексія Поповича, що його врятувало тільки те, що він приобіцяв:

*Як буду я до отця, до матері і до роду прибувати,
То буду я отця й матір шанувати, поважати.*

Розуміла тепер пані Докія й те, що не випадково скрізь у світі й усіма часами людські закони вимагали й вимагають від дітей пошани до батьків. Без цього діти скидали б старих батьків, як колись у Спарті, з Тарпейської скелі або відвозили б у ліс, як ув оповіданні М. Коцюбинського «Що записано в книгу життя».

Щоб батьки любили дітей, на це людські закони не потрібні: тут діють закони біології, що «вимагають» підтримки слабких малят збоку повносилих батьків. І батьки люблять малята самозреченно, годують, огрівають, обмивають, облизують їх. А як малята пройдуть життєві випроби й не потребують більше такої допомоги, — вмирають.

Як вирвати десь уліті кущ картоплі, то на підземній частині гички можна побачити повнотілі, молодо-рожеві бульби, а між ними порожній капшучок старої картоплині.

Це мати та її діти. Мати віддала все, що мала, і вмерла. Умерла, щоб жили, продовжували біологічну вічність її діти.

JOSEPH J. RAJCA FURS

921 College St. — Tel.: LE 4-5545

(at Dovercourt)

КУШНІРСЬКА РОБІТНЯ

Хутра на замовлення з різного роду шкірок

△ ПЕРЕРІБКИ,

△ НАПРАВИ,

△ ПОВНА ГАРАНТІЯ.

*) Двірник.

Як творився перший український оперовий театр?

(Продовження)

— О, це досить поважний репертуар, — зауважив Донець.

На іхнє прохання послухати оркестрову пробу, я провів їх до залі.

Другого дня вони вже були вписані до складу Муздрами і приступили до праці.

Муздрама широко розгорнула підготовчу роботу по опері «Утоплена». За ескізами художника А. Петрицького малювали декорації, шили костюми, виробляли бутафорію, реквізит, перуки.

**

Анатоль Петрицький скінчив в Києві художню школу. Був учнем видатного українського художника Кричевського. У Києві він робив декорації для «Молодого Театру», яким керував Л. Курбас. Уже тоді його оформлення звертало увагу київських художників. Найбільше популярності він здобув своїм оформленням балету «Жизель» у Київському оперовому театрі. Ті, що бачили балет «Жизель», були захоплені декораціями. Про них тільки й говорили. Видатні майстри визнали Петрицького за талановитого художника. А поважний художник М. Бурачек сказав: «На українському художньому горизонті з'явилася блискуча зоря».

Поруч з опорою «Утоплена», підготовлялися опери «Галька» Монюшка і «Тарас Бульба» Лисенка.

Головні ролі в опері «Тарас Бульба» доручені таким артистам:

Тарас Бульба — М. Донець, Ю. Холщевник, Остап — Г. Рязанець, Б. Карпатський, Андрій — Ю. Кипаренко-Даманський, Я. Мельник, Мати — Стефанович, Драгош, Марильця — Карапула, Голбург, Бутовська, воєвода — М. Лубінцов, Куліковський, Кобзар — Горбачов.

Оперу «Галька» було легше поставити. Головні ролі в цій опері декотрі артисти Муздрами і частина хору не раз виконували в постановці Садовського. Від тієї постановки збереглися костюми, бутафорія, перуки, які перейшли до Муздрами.

Музичний провід доручено диригентові Косакові, який диригував нею в Садовського і в театрі Стадника в Галичині. Режисер — Курбас. Художник — Хвостов.

М. Вороний дуже був стурбований, що так сталося з оперою «Аскольдова могила». Але він сам бачив, що ради немає і треба було якось виходити з такого положення. Але тим часом він працював над постановкою. За його вказівками, молодий талановитий художник Гречаний робив ескізи декорацій, костюмів і різної бутафорії.

Балетмайстер В. Мордкін приготовляв до постановки балет «Азіад». Нарешті Музагет надіслав закінчений переклад опери. У той час у кон-

торі був Вороний. Він схопив примірник і почав передивлятися, а потім як крикне:

— Та що вони переклали! Це чорт батька зна що, а не переклад!

І первово перегортася сторінку за сторінкою, нервуючись, скидає, то знову надіває на носа пісне, та згадує всіх чортів, буцім вони в цьому винні.

Контора припинила роботу, дивиться на Вороного і не розуміє в чим справа.

Композитор Я. Степовий увійшов до контори і побачив обуреного Вороного. Став зі страхом біля дверей здивований.

— Що такого трапилося? — питав я Вороного?

— Та ось послухайте як вони переклали арію Невідомого. В оригіналі арія починається так: «В старину жівалі деди» — вони переклали: «В старину жили діди» — і думають, що це добре. Такий переклад нікуди не годиться. Це дослівний переклад, нічим не відрізняється від оригіналу.

— Невідомий — це борець за старі княжі традиції. З цього видно, що перекладачі не потурбувалися як слід прочитати лібретто, подумати над ним, а перекладали собі просто наявмання. Арію Невідомого — та й усю оперу — треба не дослівно перекладати — це легше всього написати палаю — згораю. Невідомий це сильна вольова людина. У його арію треба вложить такі слова, які відразу показали б сильну вольову людину. «Гей колись ми панували» — так мусить починатися арія Невідомого, а не «В старину жили діди». З таким перекладом не можна погодитися. Я зараз піду до Музагету, а як прийде Гречаний, скажіть нехай почекає мене.

І миттю вибіг, не надівши навіть капелюха.

— Ну це Вороний наробить там такого тарараму, що тільки держись! — сміючись каже адміністратор Луцький.

А композитор Степовий промовив:

— І що то майстер! Відразу підібрав слова, що так і просяється на музику. Я дуже люблю поезію Вороного і вже на його «Рубіні» почав писати музику.

При цій нагоді я почав розказувати, як М. Вороний декількома словами допоміг Садовському вийти із скрутного становища з музами, коли ставилася опера «Енеїда» Лисенка. Повинен тут згадати, що в другій дії «Енеїди», яка відбувається на Олімпі, приходить Аполлон в оточенні муз, яких, згідно з грецькою мітологією, мусить бути дев'ять, а є тільки п'ять. Аполлон і музи на Олімпі співають, танцюють. Отже потрібні артисти на ролі муз з голосами і щоб уміли танцювати добре. По місті вже були розклесні афиші, що 23 листопада 1910 року відбудеться пре-

м'єра опери «Енеїда», музика М. Лисенка, лібретто М. Садовського. А чотирьох муз немає. Садовський хвилюється, місця собі не знаходить, Не знає, що робити. Одного вечора я якось заїшов до контори театру і бачу таку картину: в Конторі сидять, понуривши голови, артисти: Микола Вільшанський, Северин Фальківський і Федір Левицький. Садовський ходить по конторі, смикає то одного, то другого вуса, підтягує штани і спльовує куди попадеться. Бачу — Садовський знервований. Мабуть, думаю, щось таке важливе трапилося в театрі. Чую Садовський, ходячи, говорить: «Ну, де я візьму ті чотири муз, коли їх немає, всі жінки зайняті в «Енеїді». Я знаю, що з Аполлоном мусить вийти дев'ять муз, але що робити, як їх немає! Не буду ж я через чотирьох муз відмінити премері! Щось треба придумати. А що?» — смигнув себе за вуса і сплюнув. — «Тъху, голова ходором ходить від тих муз!»

А ті три сидять, зідхають та сопуть. Вони мовчки співчують, а поради не можуть дати Садовському. Входить Вороний. Привітався, але на його привітання ніхто не обізвався.

Вороний удає, що нічого не помічає. Протирає, як завжди, своє пенсне, чіпляє на носа, поглянув на всіх і весело питає тих трьох: «Що трапилося, що ви сидите, мов ті сичі?» Усі мовчать. Тоді він звертається до Садовського: «Миколо Карповичу, що трапилося, що ви такий стурбований?» «Чотирьох муз не дістає, от вам і що трапилося», — сказав Садовський. «Оце ѹ тільки», — сказав Вороний і голосно розсміявся. Садовський сердито блимнув на нього. А Вільшанський промимрив: «А тобі що, мало цього, що ти рेगочешся, як та сорока?» Вороний ще сильніше почав сміятися, потім серйозно заговорив: «Я думав, що трапилося бозна що, а воно така дурниця, що ѹ купи не держиться! Зайве ѹ говорити про це». «Як то зайве? бубонить Садовський. — Ви самі добре знаєте, що з Аполлоном мусять вийти дев'ять муз». «Авжеж знаю, — відповідає Вороний, — але це легко можна обйтися». «Як то обйтися?» — сердито обізвався Паньківський. — «Що ви, чоловіче, говорите таку нісенітніцю?» Ale Вороний тільки рукою махнув: «Знаєте, Миколо Карповичу, зробіть це так: коли Верховинець (він грав Аполлона) вийде на сцену в оточенні п'яти муз і його Зевес запитає: «А це що за чорногузи, що збилися мов гурт овець?» — то Аполлон хай скаже: «Та це мої сердечні музи перевелися на нівнець. Зі мною тільки п'ять, та ще чотири п'яні сплять». I все буде гаразд».

Почувши це, всі від такого дотепу оторопіли, а потім вибухнув гомеричний регіт. Підбігли до Вороного, обнімають його, разом говорять.

— Дивись, а ми ѹ не додумалися! Та нам і в голову не прийшло це, ну ѹ Микола!

А Садовський, сміючися, каже:

— Та це ще ліпше буде, дотепніше. Тъху, ніби сто пудів звалилося!

— А ви, чорти, хоч би почастували мене добрым коньяком, — каже Вороний.

— Оце річ до діла! — Озвався Левицький.

— Та вже і я з охотою вип'ю склянку пива за цей дотеп, — додає Паньківський.

— Ну, панове, не тратьмо даремно часу, мерщій за чарку та за ковбасу, — приговорює Левицький.

B. СКОРУПСЬКИЙ

МАТИ

Пам'яті моєї матері

I

Любов'ю злотіший від авреолі,
Та чи прознаю всі оті літа
Журби терпкої і гіркого болю,
Що в них твоя страждала самота?

Та чи безсмертя хвальніше відстою,
Ніж пам'яти моєї довгота,
Де б труд твій і доброта золота
Горіли свічкою незадувною?

Я, мамо, над могилою твоєю.
Мій жаль, мов сич на звалищі глухім:
З якою казкою, а навіть дивом

Мені про тебе злити епопею
І тим полегшати слізам крикливим?
Я, мамо, серцем цілим ввік твоїм.

IV

Лише оте, що у душі святым,
Любити вміє світ, людей, вітчизну.
Я, мамо, по тобі справляю тризну;
Не вірю: ми без сліду, наче дим.

Не вірю, бо любов твоя в усім,
Що стало мною і родило пісню.
Могила — вузол, більше ще залізно
Затіснює відійшло зо живим.

I вже мій зір і мисль у небеса
Впиваються, мов дзвони у безкрай.
I вже мені потіха не чужа:

Не може бути, щоб твоя щедрота
Звідтіль не плила, мов янгольський дотик.
I вінці всі з глибоких дяк сплітаю.

XIV

О мамо, — джерело моого життя
І межи наших племенем любови.
Від тебе скарб наш — прадідної мови
І віри, що дало нам Роз'яття.

У тебе, мамо, завжди я дитя.

Путі не вирівнюють на богове:
Як у дитинстві співи колискові,
Як у дитинстві казці співчуття.

Це мало: плачу по тобі до болю
І вінці всі з глибоких дяк сплітаю.

Лише оте, що у душі святым,

Не відає ані кінця, ні краю.

Я, мамо, серцем цілим ввік твоїм,
Любов'ю злотіший від авреолі.

(Із вінка сонетів, що незабаром
появляється окремою збіркою)

— А Федя (Садовський завжди його так називав) хотів би мати таких дотепів побільше.

— Та ви, Миколо Карповичу, не турбуйтеся: ми знаємо, що вам законом заборонено випити, та ми вже надолужимо і вип'ємо й за ваше здоров'я, — каже Левицький.

— І на ваш рахунок, — додає Вільшанський і, сміючись, пішли до буфету.

До них підійшов В. Чаговець, відомий журналіст, літературознавець, критик, один із співробітників тодішньої поступової газети «Киевская Мысль». Йому розказали дотеп Вороного до «Енеїди». Він дуже сміявся і сам почав розказувати різні дотепи.

І пішло частування. Вже закінчилася вистава, розійшлася публіка, а вони частуються та розповідають різні дотепи. А буфетчик, — радий таким гостям, — почав ретельно смажити українську ковбасу з капустою.

**

З метою вияснити стан підготовчої роботи до опери «Утоплена» скликана поширенна художня технічна нарада. Були присутні: постановник опери, диригент, хормайстер, концертмайстер, художник, машиніст та всі завідувачі технічними цехами.

На нараді вияснилось, що артисти і хор свої партії знають. Можна приступити до загальних співанок під рояль, а потім під оркестру (т. зв. сидячі співанки), після яких режисер може приступити до мізансцен. Після закінчення загальних сценічних проб під рояль приступити до загальних оркестрових проб.

Декорації, костюми, перуки, бутафорія — зачінчуються. На нараді ж домовились про день для огляду костюмів, перук, бутафорії.

Одну пробу в костюмах і дві генеральні проби, після яких призначити день для офіційного перегляду постановки опери «Утоплена».

Та ретельно налагоджена робота Муздрами затуманилась двома неприємними несподіванками і трагічним випадком.

Перша: адміністрація Київської опери заборонила Донцеві, Лубінцову й Микиші працювати в Муздрамі. Їм поставили такі умови: — Або працюєте в Муздрамі, або працюєте в Київській опері. Вони залишили Муздраму.

Друга: через труднощі залізничного транспорту не могли приїхати до Києва видатні операців співаки, з якими Муздрама листовно домовилась (в погодженні з Управлінням Театрами) — драматичний сопран Г. Петляр і драматичний тенор Ю. Кипаренко-Доманський.

Третя: це — трагічний випадок.

Минуло багато років, а й зараз, коли пишу ці спогади, мене обгортає тяжкий сум.

Молодий, повний сили і творчого запалу талановитий художник Гречаний узяв на декілька днів відпустку, щоб поїхати побачити свою матір, яка мешкала недалеко станції Козятин. У дрізі дістає тиф і назад не повернувся — помер сердега.

Ця сумна звітка моз громом вдарила працівників Муздрами.

Праця в театрі припинилася. Все завмерло. Зібралися в залі. Понеслися звуки жалобного маршу Шопена. Всі схилили голови. Жіноцтво ридало, чоловіки витирали слізы.

Не вірилося, що Гречаного вже немає. За цей час спільні праці його всі полюбили. Крім того, що він був талановитий художник, він був скромний, привітний, сердечний юнак, який любив мистецтво над усе.

Вороний тяжко переживав смерть Гречаного. Декілька днів зовсім не появлявся в театрі, але одного дня прийшов до контори театру і попросив дати йому гроши. Сказав: «Іду до Чернігова побачити художника М. Жука».

Я його провів поза театр. Мовчки обнялися. Він витер з очей слізу. Ще раз потисли один одному руки і він хутко пішов в напрямі Хреста-тика. А я стояв задуманий і дивився в простір.

Робота над опорою «Аскольдова Могила» урвалася, як на лірі струна. Але життя вимагає свого.

Режисер Бонч-Томашевський був призначений Управлінням Театрами в погодженні з керівництвом Муздрами. Його в нас мало хто звав як режисера. Але вже після сценічних проб актори і хор побачили в ньому досвідченого майстра. Вони захоплені були ним як режисером. Всі його вказівки намагалися виконувати якнайточніше. Це був великий фахівець. Сам літератор, театральний критик, його статі були в різних мистецьких журналах.

У постановці опери «Утоплена» він прагнув показати життєві, правдиві гоголівські типи, романтичних парубків і дівчат.

— Гоголь реаліст, — казав він. — Постановка опери «Утоплена» мусить бути реалістична. Музика, співи, тра акторів, декорації, усі ці компоненти мусять бути гармонійно скоординовані. Сама «Майська ніч» як така, відограє велику роль в опері. Під її покровом відбуваються всі дій ліричні, комедійно-побутові, жанрові і т. д. Отже, декорації повинні правдиво відобразити так яскраво й малювничо описану Гоголем українську ніч. Він її називає чарівною. Коли не буде на сцені показана чарівна ніч, то вся вистава багато втратить. І хоч би як добре грали актори, але глядач не буде мати повної уяви «Майської ночі».

Під цим гаслом провадилися репетиції. Проїшло ще декілька днів і почалося монтування декорацій, освітлення, примірювання костюмів, перук, взуття. Все жило, метушилось, хвилювалось. Творчий порив охопив усіх учасників постановки.

Всі ретельно готувалися до прем'єри та прагнули показати її як найкраще. Закінчувалися загальні останні оркестрові проби. Відкриття сезону з кожним днем наблизжалося.

На десятого липня о сьомій годині вечора призначена проба в костюмах і в гримі.

Режисер і художник пильно оглядали кожного виконавця і виявлені недоліки відразу відправлялися.

На дванадцятого липня на сьому годину вечора призначена перша генеральна проба.

У залі були тільки режисер, художник, концертмайстер і другий склад артистів. Усі недолі-

ки занотовувалися і на другий день на пробі виправлялися.

На чотирнадцятого липня о восьмій годині призначена генеральна проба — вистава. На ній фіксувалося, скільки часу забирає кожна дія, а також перерва, щоб на виставі все було урегульовано. Після генеральної проби на вузькій художній нараді постановили на 16 липня призначити офіційний перегляд вистави опери «Утоплена» і про це повідомити Управління Театрами.

**

На перегляд прийшла спеціальна комісія в складі російського режисера Моджанова, оперово-го артиста Л. Собінова і українського поета В. Ярошенка.

Також були присутні представники від уряду і від Театрального Управління.

До залі нікого не впускали. Після закінчення вистави почалося обговорення. Комісія дала позитивну оцінку вистави. Представникам від уряду і Управління Тетрами вистава подобалась. Вони цього і не приховували. Вітали режисера, диригента, художника та просили передати учасникам вистави від них подяку і поздоровити з художнім успіхом.

На другий день на дванадцять годину призначені збори всіх учасників вистави. Ще не було дванадцятої години як вже всі сиділи в залі і нетерпляче чекали почту висновки комісії по виставі.

Рівно о дванацятій годині відчинилася завіса, я вийшов на сцену, привітався. У залі затихло. Напружено дивляться на мене і чекають:

— Шановні товариши, — почав я. — Дозвольте мені поздоровити і подякувати за створену якісну виставу опери «Майська ніч». Призначена комісія, представники від уряду і Управління Театрами ухвалили постановку опери «Утоплена» і відзначили її мистецьку якість. Вони просили передати всім учасникам вистави подяку і поздоровлення з мистецьким успіхом...

Прем'єра призначена на 18-го липня. Початок рівно о 8-й год. вечора.

А тепер прошу йти спочивати, набиратися творчого надхнення, запалу та енергії.

Всі пішли із залі в піднесеному настрої.

До відкриття сезону Муздрама готовувалася всебічно. Зроблена генеральна чистка всього театрального приміщення.

Велике фойє прибрано якнайкраще: паркетна підлога блистила, як зеркало, стіни оздоблені коштовними гобеленами і портретами світових композиторів, попід стінами розставлені канапи й крісла стилю ампір.

У центральному місці залі на фоні розкішного українського килима стояло погруддя Миколи Лисенка, уквітчане квітами і оточене пальмами.

У театральній залі, посередині, поміж рядами крісел, лежав рожевий килим від дверей до оркестри.

Також добре була упорядкована буфетна зала зі смачними стравами.

На прем'єру опери «Утоплена» адміністрація

театру надіслала запрошення різним установам: дирекції професурі Музично-Драматичної Школи ім. Лисенка, Консерваторії, Музагету, дирекції і артистам київських театрів. Надіслані були персональні запрошення науковцям і діячам мистецтва.

О 6-й годині вечора робітники під керівництвом машиніста сцени Домбровського почали обставляти першу дію опери «Утоплена» та підготувати декорації до другої і третьої дії.

Художник Петрицький з електриком провіряли світлові ефекти.

По всіх артистичних кімнатах розвішували костюми, взуття, перуки і різну бутафорію та реквізит.

О 7-й годині вже артисти почали підготуватись: клали грім і одягались. Їм допомагали костюмерші, перукарі, шевці.

**

Про машиніста Домбровського вважаю за необхідне сказати декілька слів.

Казимір Костянтинович Домбровський був видатним машиністом театру. У своїй особі він сполучував машиніста, механіка, піротехніка, бутафора й реквізитора. Він був учнем знаменитого італійця, універсального машиніста, який працював у відомій російській опері Сетова.

Основоположники українського театру М. Кропивницький, М. Садовський, П. Саксаганський дуже цінили К. Домбровського як талановитого машиніста і винахідника. Багато років він працював у театрі Саксаганського і Карпенка-Карого. І коли після смерті Карпенка-Карого театр припинив свою діяльність, тоді К. Домбровський перешов до театру М. Садовського і працював у ньому доти, поки Садовський не залишив Києва. З національності поляк, але любив український театр і працював у ньому все своє життя, не зважаючи на дуже манливу матеріальну спокусу російської опери, яка хотіла залучити до себе талановитого машиніста. На цю спокусу він не звертав жадної уваги. Він був точний, дисциплінований, чого вимагав і від підлеглих йому робітників сцени. Завжди своєчасно була обставлена сцена, все перевірено, контракти ніколи не затримувалися. Але під час перестановок він не дозволяв нікому бути на сцені чи переходити її навіть. Садовський підкорявся цьому. Цілі дні він працював у своїй майстерні, яка була під сценою. Він не любив, коли його під час праці даремно турбують. Мала право на це тільки його любима кіця Мурка — сіренка, граціозна, з великими зеленими очима, яка сиділа у варстаті, умивалася та жмурила свої очі.

(Далі буде)

ОПРАВЛЕНІ РІЧНИКИ ЖУРНАЛІВ “НОВІ ДНІ”

Кожен річник окремо, гарна полотняна оправа із золотим тисненням, разом 432 сторінки друку.

Ціна за річник 5.00

Замовляти в “Нових Днях”

Проблеми українського наукового шевченкознавства англійською мовою

Taras SEVCENKO. 1814—1961. A Symposium. Edited by Volodymyr Mijakovs'kyj and George Y. Shevelov on Behalf of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the United States. Mouton & Co. 'S-Gravenhage. 302 p.p.

Тарас Шевченко 1814—1861. Збірник за редакцією Володимира Міяковського й Юрія Шевельова. Видання Української Вільної Академії Наук у США. Видавництво Мутон і Ко., Гага (Голляндія). 302 сторінки.

Шевченкознавство, як наука має вже свою історію. Основи наукового шевченкознавства закладено ще задовго перед революцією 1917 року в працях Михайла Драгоманова, Івана Франка, Михайла Грушевського, Олександра Колеси, Сергія Єфремова, Михайла Слабченка, Павла Зайцева та багатьох інших дослідників. Але справжнє наукове — об'єктивне, і відповідно пляноване, шевченкознавство — починається лише з утворення Української Академії Наук у Києві 1918 року, або ще конкретніше — з перших грунтовних наукових публікацій українських «вчених» на початку 20-х років нашого століття. Саме зобов'язуюче означення — шевченкознавство, як наука — належить, нам здається, відомому українському вченому Ієремії Айзенштокові, що чи не вперше вжив це означення в окремій публікації «Шевченкознавство — сучасна проблема». 1922 р. (відбитка з «Шляхів мистецтва» ч. 2, 1922), а може й харківському професорові Анатолієві Машкіну, що того ж року, в ч. 58 «Вісті ВУЦВК-а», опублікував був статтю «Шевченкознавство, як наука». У всякому разі саме цим роком треба датувати початок українського плянового й щораз поглиблюваного наукового шевченкознавства. І хоч сьогодні українська наука може похвалитися багатьма солідними монографічними, а то й синтетичними працями з шевченкознавства, а проте до нашого часу українське наукове шевченкознавство було, так би сказати, для нашого хатнього вжитку. В європейську науку, зокрема славістичну, воно не випливало. Звичайно західноєвропейськими мовами про Шевченка написано чимало. Досить переглянути найновішу публікацію д-ра Осипа Кравченюка (Шевченкіана німецькою мовою. «Сучасність», ч. 3, 1963, ст. ст. 59—81), щоб у цьому пепереконатися. Але все те носило характер чисто популяризаційний. Нашим літературознавцям та публіцистам, навіть науковцям і дослідникам з покликання (хоча б проф. Дмитро Дорошенко для прикладу), йшлося насамперед про те, щоб якнайрізноматнішими мовами популяризувати ім'я Тараса Шевченка, його творчість, його мистецько-суспільне значення для українського національного відродження. Констатуючи це ми не хочемо сказати, що то були марно витрачені сили, і що всі ті численні популярні праці чужими мовами не дали користі. Навпаки. Ми вважаємо це виключно

важливим первім етапом, сказати б, експансії шевченкового імені і духа в західноєвропейський світ. І всі ті літератори, і українські й не українські, що взяли були на себе тяжкий труд популяризувати творчість великого пробудителя української нації, проробили велику, гідну пошани, працю. Тільки на базі саме такої праці й могло появитися «на західноєвропейському видноколі вже українське наукове шевченкознавство. Інша, звичайно, справа, що конечна потреба перейти від популяризації імені й духа шевченкової творчості до постави наукової проблематики з шевченкознавства чужими мовами наспіла вже давно. Але цей природний перехід не міг статися вчасно з причин відомого політично-утрудненого українського державно-культурного процесу, а в ньому не менш утрудненого стану нашої науки і наших учених.

Цих кілька загальних думок виникло у нас, коли ми взяли до рук найновіший збірник «Тарас Шевченко», що його виготовила Українська Вільна Академія Наук у США і видало англійською мовою, за редакцією проф. Володимира Міяковського і проф. Юрія Шевельова, відоме голляндське славістичне видавництво Мутон і Ко. (Гага). Це Видавництво спеціалізується на виданнях лише поважних наукових праць із славістики, орієнталістики й загального мовознавства. Приступаючи до читання цього збірника нас, як, очевидно, й багатьох інших читачів, насамперед цікавило: що являє собою це збірне, під поважною фірмою, видання? Чи не є це ще один збірник кількох окремих і випадково зібраних статей, які, або тематично себе повторюють, або фрагментарно, без загальної настанови, трактують ті або інші проблеми з життя і творчості Шевченка? А може це є, нарешті, початок очікуваного виходу українського наукового шевченкознавства на широке поле західноєвропейської науки? І якщо так, то чи зможе сучасний англомовний, науково-підготовлений читач, прочитавши цю книжку, мати цілісну уяву про Шевченка, як поета і про шевченкознавство, як окрему науку в комплексі славістичної проблематики?

Перше ніж відповісти на ці наші питання, ми дозволимо собі переглянути за порядком праці, що виповнили збірник.

Складається він з дев'яти окремих праць. З них сім: Володимир Міяковський — Шевченко в колі Кирило-Методійського Братства, Микола Шлемкевич — Основа Шевченкового світогляду, Юрій Шевельов — 1860 рік у творчості Шевченка, Дам'ян Горняткевич — Проблеми оцінки Шевченка, як артиста-маляра, Валеріян Ревуцький — Шевченко й театр, Юрій Лавріненко — Шевченко та його «Кобзар» в інтелектуальній і політичній історії сторіччя та Петро Одарченко — Шевченко в радянській літературній критиці.

— зовсім нові праці, написані спеціально для цього збірника. Дві останні: *Павло Зайцев — Шевченків творчий процес*, та *Віктор Петров — Естетична доктрина Шевченка*, хоч були раніше друковані (перша у збірнику «МІ» ч. 9-10, Варшава, 1939 р., друга — у місячнику «АРКА» ч. 4-5, 1948 р., Мюнхен), проте настільки актуальні своєю поставою питання, такі конечні для цілості збірника і так мало відомі навіть українським читачам, що проти їх публікації не може бути жодного заперечення.

Відкривається збірник працею Володимира Міяковського «Шевченко в колі Кирило-Методіївського братства». Побудована на багатоючих, але критично використаних матеріялах і джерелах, що досі з'явилися друком або стали доступні дослідникові, праця В. Міяковського вводить читача в саму основу проблем доби Шевченка. На фоні загальноєвропейського революційного руху 40-х років, що в історії дістав називу «весни народів», у зв'язку з розвитком слов'яніфільської ідеї і загальним рухом багатьох слов'янських народів до державно-національного відродження, у зв'язку з особливим характером російського слов'янофільства й тодішніми обставинами офіційної російської імперської дійсності та, нарешті, у зв'язку з попередніми, недавніми, політичними та революційними рухами й товариствами українськими, російськими й польськими, — В. Міяковський докладно, ясно й аргументовано розповідає про історію, ідеологію і програму Кирило-Методіївського Братства та про місце, роль і значення в ньому Тараса Шевченка. Аналізуючи основні програмові документи Кирило-Методіївського Братства «Книги биття українського народу», «Головні правила товариства» тощо автор підкреслює три основні питання, що лежали в основі програми й світогляду цього товариства: перше — національна свобода й слов'янська єдність «рівного з рівним» і «вільного з вільним»; друге — питання соціальне: повне розкріпачення селян і загальна для всіх освіта; третє — питання політичне: заперечення централізованої імперії самодержавства й перебудова «державного устрою на федеративно-республіканський». (ст. 11). У питанні взаємин Т. Шевченка з братчиками, ступінь впливу на нього основних ідей кирилометодіївців тощо, дослідник подає добре обґрун-

товане твердження, що суспільна свідомість й слов'янофільська ідея Т. Шевченка складалася незалежно від Братства. «Шевченко не підхопив цю ідею в Братстві, а приніс її з собою вже дозрілою» (стор. 19). Тому, зазначає в іншому місці автор, «З усіх них (братчиків — Г. К.) він був основою, тим природнім ґрунтом, на якому будувалися інші моменти їх ідеології так суспільні, як і політичні» (стор. 22-23).

Загально треба сказати, що стаття проф. В. Міяковського щодо використання джерел, ясності думки й викладу, аргументації висновків чи тверджень видається нам зразком наукової сумлінності. Є вона вихідною базою, ключем до зрозуміння проблематики всіх наступних статтів. Читач, що досі навіть не був достатньо обізнаний з діяльністю Шевченка, після прочитання цієї статті, з повною ясністю й свідомістю ваготи й багатовимірності проблеми, переходить до наступної статті — Миколи Шлемкевича «Основа Шевченкового світогляду».

Відомий українським читачам автор багатьох публікацій про шляхи розвитку української суспільної думки, української людини та її мистецтва, зокрема автор відомої книжки «Верхи життя і творчості», основна частина якої присвячена Шевченкові, філософ і дослідник, у своїм есеї накреслює основну базу духового світу Шевченка, його світогляду, його естетики. Основу Шевченкового світогляду становлять, на думку Миколи Шлемкевича, чотири суспільно-культурних, політичних та побутово-родинних наверстування його доби та історії. Перше — світоглядо-програмове наставлення доби, що знайшло своє виявлення в постулатах Кирило-Методіївського Братства; друге — Козацька доба з її волелюбним духом і специфічно-українським демократизмом; третє — Ідея безкомпромісової боротьби проти тиранії, рабства кріпаччини; четверте — матріархат, як ідея суспільно-родинного життя народу.

Стверджуючи це на підставі аналізу багатьох творів Шевченка, автор у висновку пише: «Шевченко не був філософом чи мислителем-систематиком. Він був поетом, що містив у собі все це і дивився на світ крізь відчуття свого серця. Його мислення — образ і символ. Його думання — мука й передчування. Його філософські проблеми походять із глибоких основ його життя, яке в той же час є джерелом його поезії» (стор. 61).

Аспект філософського осмислення світоглядових основ шевченкової творчості в тому пляні, як його зроблено в есе д-ра Шлемкевича, як бачить читач, з одного боку поглибує ряд основних проблем, які поставив у своїй праці проф. Міяковський, а з другого — фактично вже вводить читача в проблематику Шевченкової поетики і збуджує гостре зацікавлення естетичними постулатами Шевченка. Тож не випадок, а свідоцтво досвідченості редакторів, що наступний есе Віктора Петрова саме ставить на роздум читачів «Естетичну доктрину Шевченка».

Історіософ естетики, вдумливий аналітик поезії, Віктор Петров, на численних прикладах

НОВІ ДНЯХ, ЧЕРВЕНЬ, 1963

Купіть ці книжки!

1. Олена Курило, «УВАГИ ДО СУЧASНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ».

Про цю книгу див. у «Нових Днях» за листопад 1960 р. на стор. 23.

Ціна її: для передплатників «Нових Днів» — 2.00 дол., а для всіх інших — 2.50 дол.

2. «НОВИЙ ОБРІЙ», ч. 2, альманах, присвячений 10-річчю масового українського поселення в Австралії.

В альманасі є багато цікавих і дуже різноманітних матеріалів.

Ціна за примірник — 1.50 долара.

Обидві книжки замовляти в «Нових Днях».

Шевченкової поезії показує читачеві, заховане досі багатство Шевченкової поетики, строфіки, багатопляновість образу, різноманітність інтонації, складність мистецького заглиблення в явища, надзвичайно сміливі й незвичайні для тогочасної поезії переходи від реального до іраціонального і, нарешті, зовсім нові прояви образного мислення, що ставить Шевченка понад його добу й кидає проміння його естетичних проявів на ціле століття вперед. (Стор. 66-67). Пригадуючи найновішу до нас добу та сюрреалістичне зображення Далі, або Макса Ернста, у якому (зображені) внутрішні елементи є «органи», що мають незалежне існування як суб'екти. Віктор Петров на закінчення каже: «Приблизно через століття, всуперед літературним канонам, модерна поезія перегукується з чимось таким, що було наріжним каменем поетичної доктрини Тараса Шевченка». (Стор. 67).

Розглянені досі три есеї (В. Міаковського, М. Шлемкевича, В. Петрова) дають читачеві надзвичайно цілісну уяву про добу Шевченкову, його світогляд та його естетичні принципи. Тому цілком закономірно дальші праці присвячено проблемі періодизації його творчості та дослідженням окремих періодів, чи окремих галузів (малярство, театр, критика) творчої діяльності Шевченка.

Юрій Шевельов у есеї «1860 рік у творчості Шевченка», чи не вперше в нашій шевченко-знавчій науці, бере під критичний розгляд традиційну триперіодну схему періодизації шевченкової творчості, стверджуючи, що «В дійсності становище складніше», що «цілісний образ Шевченка можна буде відтворити тільки тоді, коли будуть опрацьовані окремі періоди його праці і з їх відмінностей і суперечностей буде визбирає спільне». (Стор. 68).

Ствердживши це, він переходить до детальної стилістично-ідейної аналізи Шевченкової поезії за останній рік його життя. Гострий і глибокий у спостереженях та висновках автор, у першому пляні своєї аналізи, додає дуже багато нового й цікавого до вияснення питання естетичної доктрини Шевченка, тобто, продовжує, поглиблює й розгортає проблему, що лежала в основі, частково, д-ра Шлемкевича, а особливо — проф. В. Петрова. У другому пляні він дає «влучні коментарі до критики сучасників Шевченка (М. Драгоманова), переконливо й фахово пояснює глибоку і вражаючу контрастовість Шевченкової поезії, саме оте «перемішування старовини з новиною», «Біблії з петербуржчиною», як про це колючо висловлювався у свій час Михайло Драгоманов. Ці сторінки належать чи не до найкращих в есеї Шевельова. У третьому пляні проф. Шевельов робить зовсім нову спробу розчленувати останній, традиційно усталений, петербурзький період творчості (1857—1861) на два періоди: від повернення із заслання до кінця 1859 р. і від початку 1960 р. до смерті. Детальною аналізою тогочасних творів дослідник установлює дві, до певної міри, відмінні концепції у світогляді Шевченка того часу: концепцію революційного радикалізму помсти й карі передостаннього періоду і концепцію любови, братолюбства, змужніlosti й філо-

НОВІ ДНІ. ЧЕРВЕНЬ, 1963

софської рівноваги останньої. Автор схильний додати, що перша концепція в основному зформувалася підо впливом загальних настроїв у Росії кінця п'ятдесятих років, Герценового «Колокола», що його так часто Шевченко цитував у своєму «Щоденнику» 1857—1859 рр., та петербурзького гуртка революціонерів-радикалів з Н. Чернишевським на чолі. Друга концепція це «повернення Шевченка до самого себе» (стор. 105), це змужнілість поетичної і суспільної свідомості, філософська рівновага генія, що виріс з праглибин народу свого. Хоч не все в цьому пляні вдалося авторові переконливо довести, але велика заслуга його в тому, що так гостро й цікаво висловлена думка ставить перед науковим шевченкознавством ряд нових завдань, які в перспективі праці можуть дати нашій науці дуже плідні наслідки. Сам автор говорить, що основним наставленням його есею було:

«Показати, що традиційне уявлення «петербурзького» періоду чи періоду «після заслання» — хибне, що справді тут ідеться про два періоди, де в чому навіть протилежних один одному. Один з них до кінця 1859 року, був періодом революційного бунтарства в стилі й ідеях, другий, що охоплює решту життя — був періодом шукання, а великою мірою і знайдення гармонії, теж у стилі й світогляді. Звідси випливало й композиція есею — протиставити два періоди після заслання, підкреслити відмінності між ними, такі виразні наприклад, у «Марії». Завданням дальших дослідів буде дати всебічну характеристику кожного з цих двох періодів, у їхніх збіжностях і розбіжностях між собою і з іншими періодами творчості поета» (стор. 101).

Щоб глибше зрозуміти світоглядові основи, поетику й стиль, як мистецьку свідомість поета, що про них ішла мова в попередніх есеях, логічно випливає питання творчих секретів, творчої лабораторії письменника. Цю проблему трактує у своєму есеї «Шевченків творчий процес» Павло Зайцев. Відомий знавець життя і творчості Шевченка докладним переглядом творчих фактів і епізодів, узятих з багатьох джерел («Щоденник», листування, спогади сучасників, аналіза зразків творчості, уцілілих чорнеток та інших документів) автор показує нам творчу лабораторію Шевченка, характер писання, звички, дивацтва, стихійність, оте «справжнє чудо, правдивий «божественний екстаз» (стор. 121) творчої праці Шевченка. Хоч дослідник резонно наприкінці каже, що «я не претендую на повне вичерпання питання (воно є набагато складніше), як і на повну документацію моїх аргументів» (стор. 126), але його широка постава проблеми є, поперше, невід'ємною частиною цілості збірника, а подруге, виразно ставить перед західноєвропейським читачем і дослідником надзвичайно важливе питання Шевченкового творчого процесу, заохочуючи цим до дальнього глибшого роздуму і дослідження проблеми на базі великих здобутків у цій галузі західноєвропейської науки.

Досі майже не зачеплений аспект Шевченкової мистецької творчості — малярство, мистецтво пейзажа — трактує у своїй статті «Проблеми

оцінки Шевченка, як артиста-маляра» проф. Дам'ян Горняткевич. Стисло, з добрым знанням предмету, опираючись на більше і менше відомі джерела, проф. Горняткевич подає нам цілісний образ Шевченка-маляра у двох аспектах вияву: 1) впливи на Шевченка-маляра і 2) органічні джерела Шевченкової самобутності в млярстві. Formуючись як мистець-маляр під впливом кількох панівних тоді стилів і напрямків, молодий Шевченко зазнав був найбільшого впливу з двох джерел: від свого улюблена учителя славно-звісного репрезентанта неокласичної школи в російському млярстві того часу, Карла Брюлова, і з другого, — знаменитого голландського маляра Рембрандта. Виходячи з цих об'єктивних даних, проф. Горняткевич переконливо показує, що Шевченко, як мистецька особистість, не був просто сліпим наслідувачем своїх учителів. Іх вплив зазнав у його творчій праці дуже істотних змін. В наслідок, млярські твори Шевченка хоч і носили, в тій чи іншій мірі, сліди цих двох його учителів, але в цілості свої були оригінальними, чисто Шевченківським мистецьким висловом.

Органічні джерела, що потужно зформували самобутнє мистецтво пензля Шевченка, проф. Горняткевич вбачає, з одного боку, в праджерелах українського народу, в його історії (козаччина, колівщина), в його культурі й побуті, у психологічній структурі, у соціальному стані, у підсомні та пейзажі української землі, а з другого — у довгих роках заслання, у пейзажах і людях бідної і поневоленої російською імперією казахської землі. У цілості своїй, як підкреслює наприкінці своїх спостережень проф. Горняткевич, — «Шевченко, як мистець, переломлюючи в органічному сприйманні панівні тоді напрямки: неокласицизм, романтизм і реалізм, дав так, багато свого власного, з такою несподіваною грою і багатством кольорів, світла й тіней, з такими сміливими і суб'єктивно-враженевими мазками, що його млярська спадщина не вкладається в межі його мистецької доби, а сягає на багато десятиліть уперед, до доби імпресіонізму, але й нею не вичерpuється». (Стор. 135).

Кожний уважний читач напевно зауважить цікавий деталь: який дивний збіг у висновках про самобутні джерела Шевченкового млярства з джерелами Шевченкового світогляду у д-ра Шлемкевича, підкресленням елементів переростання своєї доби й перегукування з добою імпресіонізму в млярстві, з подібним твердженням про перегукування Шевченкової поезії з найновішою добою модерних шукань в есеї Віктора Петрова.

Розвідка Валеріяна Ревуцького «Шевченко і театр» замикає собою цикл нарисів, що подають читачеві цілісний образ багатогранної і глибокої творчої особистості Шевченка. З цього, вдумливо написаного нарису, читач довідається, насамперед, про сучасний Тарасові Шевченкові оперний і драматичний репертуар тодішньої російської імперії, де, річ природня, формував свої театрально-драматичні та музичні смаки Шевченко. Далі автор інформує про театральні знайомства і звязки Шевченка. Нижче — про теоре-

тичні погляди Шевченка на театр, драму й музику, тобто, про Шевченка, як театрального критика. Так логічно автор приводить читача до Шевченка, як драматурга. Стислій, але майже вичерпній аналіз драматургічної спадщини Шевченка, присвячений останній розділ цього цікавого, опертого на багато джерел, нарису. На початку своєї статті д-р Ревуцький зазначає, що «завдання цієї статті не стільки науково-дослідче, скільки сумарно інформативне» (стор. 136). Але нам відається, що його інформація, з вдумливими коментарями і висновками, на такому рівні, що межує з оригінальним дослідженням предмету. В усякому разі, цей нарис вміщено в цьому науковому збірнику цілком заслужено.

Цілком ніби окремо від цього циклу тем, що подають цілісний образ Шевченка поета, мистеца, драматурга і громадянина, стоїть найбільша у збірнику розміром річ — розвідка Юрія Лавріненка «Шевченко та його «Кобзар» в інтелектуальній та політичній історії століття». Насправді ж праця Ю. Лавріненка стоїть у тісному звязку з усіма попередніми нарисами збірника. Багатовимірний поетичний геній Шевченка, як він представлений читачам у попередньому циклі есеїв, у синтетичному нарисі Лавріненка набирає велично-привабливої, справді подиву гідної інтегральної функції в українській духовій та політичній історії останнього століття.

Тема колosalна і всеохопна. Дoba — від 1860-го по 1917 рік. І то умовно. Бо автор раз-по-раз рекошетом зачіпає й наступні десятиліття. Основні історично постаті й відповідні ідеології: П. Куліш, М. Драгоманов, Іван Франко, М. Міхновський, В. Ленін. Різні українські й не українські політичні партії, групи, громади й ідеології, підпільніки й легалісти, терористи йкультурники, фанатики революції й фанатики самодержавства, руйнери імперії та її оборонці. І однечно — вічно живуча сила, «шевченківські люди», український народ у його стихійних відплівах і припливах. А над усім цим хаосом людей, подій й ідеологій — підноситься одна-єдина, ніким до кінця не пізнана, в усій своїй конструктивній і вибуховій силі пророча постать Шевченка.

Так у дуже загальних рисах можна окреслити схематично працю Юрія Лавріненка. У такій великій задумом праці, що охоплює собою щонайменше кільканадцять самостійних, у значній мірі, мало ще розроблених науково проблем, ба й цілих історичних періодів, трудно вимагати від автора повної ясності думки, безпомильних дефініцій і правильних висновків. Але хоч ці хиби інколи й трапляються в цій праці, хоч трактування історично важливих проблем, що вимагають залишої логіки дослідника та великих джерел, тут часом робляться з позиції «всеохопного мудрого серця» (стор. 257), усе ж таки ця праця дає читачеві і дослідникам дуже багато питань до роздуму, викликатиме у нього активне зацікавлення багатьма порушеними тут проблемами та провокуватиме на дальшу поглибленну їх розробку й коментування.

Стаття проф. Петра Одарченка «Шевченко

НОВІ ДНІ, ЧЕРВЕНЬ, 1963

в радянській літературній критиці» завершує ввесь струнко продуманий цикл статтів збірника. Безсумнівний знавець справи, автор багатьох систематичних оглядів на цю тему, дав змістовний перегляд всього найважливішого з історії фальсифікації та пристосування Шевченкової творчості до потреб тоталітарної держави. Показавши об'єктивно зрист наукового шевченкознавства у 20-ти роки, П. Одарченко у наступних семи розділах своєї праці, опираючись на незаперечні факти й опубліковані документи, знайомить читача з фантастичною сороклітньою історією гвардійського фальшивання великого українського поета офіційними більшовицькими видавництвами та критиками. Подаючи ці факти, автор одночасно старанно інформує про всі ті позитивні для історії літератури цінні праці, що їх українські вчені, в тяжких умовах підрядянської дійсності, дали все ж таки чимало. Річевістю й об'єктивністю позначена вся стаття П. В. Одарченка.

**

Ми переглянули за порядкам ввесь матеріал, як його вміщено в збірнику. Цей перегляд дає нам підставове право зробити кілька підсумкових засувак, що одночасно є й відповідю на ті питання, що їх ми поставили були перед собою і читачами на початку нашої рецензії.

Уважний перегляд переконав нас, що матеріал збірника написано на високому академічному рівні, з критичним переглядом джерел та свіжими, часто зовсім новими, висновками і твердженнями.

Тематично збірник становить собою цілість наукової проблематики, яка об'єктивно і всебічно висвітлює добу, життя і творчу діяльність Тараса Шевченка.

Поданий так матеріал, сподіваємося, буде гідною лектурою не тільки взагалі для інтелігентного, але й для науково-підготовленого читача-славіста англомовного світу. Прочитавши збірник, цей читач не тільки матиме цілісну уяву про Шевченка, як поета, але й про цілий дуже важливий відтинок нашої історії літератури, і, що найголовніше, — про шевченкознавство, як науку.

Якщо взяти до уваги, що збірник такого рівня і такого змісту вперше появляється англійською мовою під фірмою Української Вільної Академії Наук у всесвітньо відомому славістичному видавництві Мутон і Ко. і що вже цим самим йому (збірникові) забезпечено тверде й певне місце в бібліотеках славістичних відділів усіх університетів світу, то ми не можемо не відзначити тут того справді знаменного факту, що мур, який відгороджував досі українську науку (шевченкознавчу) від англомовної — проламано. Вперше українське наукове шевченкознавство виходить на світову арену.

І останнє: не можна не пригадати, що ця небуденна подія сталася в славні ювілейні роки: 100-річчя з дня смерті і 150-річчя з дня народження Тараса Шевченка. Вихід в англомовний, а значить у західноєвропейський світ взагалі, збірника такого змісту й такого рівня є виявом справді гідної пошани до пам'яті великого сина

українського народу і одночасно візитівкою гідного культурного й політичного звучання української еміграційної спільноти.

Само собою, що кінчаемо наші нотатки по-дякою тим самовідданим трудівникам, які безкоштовно віддали свої сили, тяжку працю багатьох безсонних ночей, знання й талант, щоб уможливити вихід у світ збірника такої ваги і звучання.

Цю книгу можна купити у видавництві:

MOUTON and Co., PUBLISHERS
The Hague. — P. O. Box 1132.
Holland

Або в таких книгарнях:

ADLER'S FOREIGN BOOKS
110 W 47th Str.
New York 36, N.Y.

STECHERT-HAFNER INC., BOOKS
31 East 10th St.
New York 3, N. Y.

Микола ЩЕРБАК

ТАЄМНИЧА УСМІШКА ДЖІОКОНДИ

На згадку про Джіоконду
п. О. Данчук

Як розгадати твою усмішку,
Далека жінко давнини,
Предовгих днів предовгу стрічку,
Твої думки із далини?!

Чи ти, що прожила століття,
Смієшся, може, з тих століть?
Чи усміх твій крізь лихоліття
Завітну загадку таїть?

А чи слова ти знаєш віщи
Його, що разом пломенів,
І душу, і думки ділив,
Митця і мудреця да Вінчі,
Провидця темряви віків!?

Чи глум, що ти, чаклунський часе,
Змінить не в силі, як на сміх,
І досі людське око ласе
На збудну звабу і на гріх!..

Що б не було... Хто б не приходив...
І хто б твій погляд не зустрів, —
Ти, Джіокондо, родиш подив,
Що геній з Вінчі для народів
На полотні зробить зумів!

У день від'єднання Джіоконди - Мони Лізи в Нью-Йорку 19 лютого 1963 року.

ОСНОВИ ОБРАЗОВТОРЧОЇ ГРАМОТИ

Приватні лекції рисунку, мальства та композиції для осіб різного віку дає Петро Магденко в Торонті.

Заявленіх проситься телефонувати на

LE 5-8545

„Проти шерсти“ Івана Евентуального

Рухливе видавництво Юліяна Середяка в Буенос-Айресі видало збірку гумористично-сатирических творів Івана Евентуального. Автор «з-під рідного неба» помандрував «під західні зорі» вже бувши дорослою людиною, перейшов табори «ділі», побував у Південній Америці і врешті опинився під крилом «яді Сема», де, як відомо, перебуває більшість української еміграції. Отже життєвий досвід автора багатий, і дана збірка цей досвід відзеркалює: є в ній твори, де оком гумориста й сатирика схоплено «форму і зміст» життя на батьківщині, інші — життя в ділі таборах і ще інші — зображені життя і побут уже в країнах нового поселення.

З формально літературного, жанрового боку збірка ділиться на менше-більше рівні кількістю сторінок чотири розділи: а) гуморески віршовані, б) байки, в) гуморески невіршовані і г) пародії віршовані і не віршовані.

Хоч рядовому читачеві перші два розділи можуть імпонувати прозорістю форми та змісту і близькістю тем, а проте з погляду мистецького вони слабіші за обидва дальші розділи. Тому свій розгляд ми почнемо з останнього розділу — з пародії.

Слово пародія — грецьке, нашою мовою перевкладається дослівно «протипісня», або «пісня навиворіт». Це значить, що автор бере чийсь твір — мистецький чи публіцистичний, статтю чи промову — і «вивертає його навпаки», робить із серйозного, поважного — смішне і неповажне. Очевидно, це має бути зроблено творчо-оригінально і дотепно, без злости чи роздратування. (Певний виняток становлять пародії-сатири).

Таке завдання — не легке. Тим то дійсно мистецьких пародій в нашій еміграційній літературі небагато, щоб не сказати зовсім мало. Із тих п'ятьох-шістьох імен авторів, що пробують пера на цьому полі, таки на першому місці, мабуть, слід поставити ім'я нашого автора.

Читачі напевно пам'ятають текст «Інтернаціоналу» в перекладі нині вже покійного Миколи Вороного. А ось як актуально звучить хоч би перша строфа «Інтернаціоналу» у «протиспіві» Івана Евентуального:

Повстаньте, гнані і голодні,
Робітники СССР.
Чи там знайдеться хтось сьогодні,
Щоб смертю власною помер?

А ось початок другої «протипісні»:
Величенка наша батьківщина,
Та і досі у ярмі коня.
Я не знаю іншої країни,
Що страждала б більше, ніж вона.

Знову ж таки: читачі пригадують собі «оригінал» Лебедєва-Кумача — ту безсороно-брехливу, знущальницько-цинічну «любімую пісню» «Широка страна моя родная» і можуть ствердити, що віршовий розмір і взагалі форму наш автор зберіг, але зміст дав навпаки. Це саме бачи-

мо у пародіях «Пісня про Сталіна» і «Партія веде». Це все сатиричні пародії, що б'ють по комуністичному режимові. До них у збірці належить ще «Стара пісня на сучасний лад» (ст. 137), яка формально наподоблює відому народну пісню «Копав, копав криниченьку».

Сатиричне жало помітне і в дотепно-пародійному переспіві тексту дуєту Оксани й Андрія із «Запорожця за Дунаєм» (ст. 155—156). Ось, для прикладу, третя строфа:

Пузонько моє дебеле,
Сердю радісно в цей час.
Хтось про книжку мені меле,
А для чого, прошу вас?
А для чого, прошу вас??

Даліші пародії автор назвав «Пародії порівняльні». Правду кажучи, нам неясно — що саме він у це визначення «порівняльні» вкладає. Ми лише бачимо, що це вже пародії типу «дружніх шаржів». Ці суто літературні (тобто на теми літературної творчості) пародії призначенні для кваліфікованого читача і, треба признати, вельми майстерні, дотепні. Охоплюючи 27 авторів (sam Іван Евентуальний — 28-ий) ці пародії-шаржі дадуть багато втіхи літературним гурманам (смакунам). Особисто нам найбільше сподобались: із віршованих — «евентуальні пари»: «Таємнича міледі» — «Не таємничий мілодр» і «Літанню білому» — «Ховзанню чорному», також «Брамін і змія» (Мих. Орест), «Зламані вітрила» (Петро Карпенко-Криниця), «Сів весняний вечір» (Діма), «Розлугка» (Мих. Ситник). А з невіршованих: «Барбосіяд», «Божественна лжа», «Зустріч з правдивою Канадою», «Нариси з теорії літератури» і «Передбачлива месніця».

Тепер розглянемо невіршовані гуморески (третій розділ збірки). Їх є два десятки, з того половину присвячено, сказати б, генеральній темі змагання Схід—Захід, а другу половину — темам нашої культури та побуту в країнах нового поселення.

З першої групи нам найбільше сподобались твори: «Дух чи матерія» (ст. 110) і, особливо, «Епохальний винахід» (ст. 97).

Ось початок первого:

«Дух, звичайно, дуже важлива річ. Без духу ані на дискусію зважитись, ані лямпи загасити, ані зідхнути. Дух — основа життя».

У гумористичному оповіданні «Епохальний винахід» про хист автора свідчить найперше сюжетний задум: перевірка настроїв громадян СССР способом «хвостизації». Коли пригадаємо собі як більшовики скрізь і завжди бундючаться, що в них усе найпередовіше, то їдкішої іронії, ніж ота «хвостизація» — годі собі уявити!

Але досконала й реалізація задуму: кольоритний головний персонаж — отой Муравейчик, що сам перед урядовою комісією (її очілює не будьто, а «доктор психологічних наук» товариш Берія!) атестує своє «гцилівське соцпоходження»:

«Мій батько, як вам, може, відомо, був собаколовом, або, по-науковому, гицлем». Дуже вимовним є й те, що комуністичні бонзи комісії самі бояться піддатися перевірці настроїв через Муравейчиків «хвостоапарат» і змушують до того дружарку та конюха. А далі читаємо: «на спеціальному засіданні Політбюро встановили форму хвостів: із золотою п'ятикутною зіркою на кінці, з портретом Сталіна, з написом «Пролетарі всіх країн, єднайтесь!». Вже призначено і «день загальної хвостизації: 12 березня, коли, мовляв, «кривавий царат» заступила «безкровна советська влада».

Почалася кампанія за «дострокове вивершення» виробництва хвостів. Перед вела фабрика «Дайш-берьош». Верховний нагляд за проведенням кампанії і за пізнішою «хвостозацією» всієї людності — в руках голови Всекомхвосту тов. Берії.

А де ж геніальний винахідник? Виявляється, «тов. Муравейчик, отримавши советські мільйони, ...зажадав наукового відрядження за кордон і тепер був у Нью-Йорку». (Ст. ст. 97—102 книжки).

У групі невіршованих гуморесок за найкращі твори ми вважаємо такі: «Позичена дружина», «Не спішіть умирати» і «Земляки».

Позичена дружина (ст. 130) — це справжня перлина гумору. Так і кортить подати з неї пару цитат. Ось початок:

«Моя власна, єдина і неподільна подруга мала сумнів щодо лояльності своїх легенів. Отже, боячись правого чи лівого ухилю в них, порядком самокритики, звернулась вона до лікаря. Той просвітлив, подивився, почміхав носом і сказав:

— Так, пані. Ваше передчуття майже вас не обмануло... не кожний лікар має політичне зrozуміння і визнає вас цілком здорововою».

Тут кожна фраза «грає гумором». Але зокрема хочемо звернути увагу читачів на оті вислови: «сумнів щодо лояльності» і «політичне зрозуміння». Це ж таке прикметне, таке характеристичне для нашої «заполітизованої» доби! Таке показове для атмосфери непевності, недовір'я і переляку, що її, наче чуму, поширив у всьому світі отруйний «дух МЕЛС-а» (тобто Маркса, Енгельса, Леніна, Сталіна. — Див. гумореску «Дух чи матерія» на ст. 111. — А. Ю.).

Та годі з «ідеологією»! Гумореска кліче читача далі посміятися, вже без «ідеології». Послухайте — що ж сталося в кабінеті лікаря, куди винахідливий герой гуморески привів (замість своєї дружини з «сумнівними легеніями») досить ще молоденьку жінку, свою знайому, яку йому вдалося підмовити, спеціально для рентгену, відіграти ролю його власної дружини.

Лікар, натурально, насамперед звелів «позиченій жінці» роздягнутися. Жінка завагалася: неваже в присутності «позиченого чоловіка»? Цей бачить, що ситуація критична і шепоче-благає:

«— Голубонько, якого ви біса кукситесь? Таж не можу я зав'язати очей, та й де ви бачили жінку, що соромиться власного чоловіка? Благаю вас, роздягайтесь швидше!

Почала моя мила знайома стягувати блуз-

ку й сорочку, а як дійшла до того останнього, що під сорочкою, задрижали від обурення її пальчики й зашипіла жіночка, наче гуска:

— Та відверніться ж, безстыднику, най вас шляк ясний трафить!»

Проте герой-діліст «героїчно не відвертався»: боячись підозри урядового лікаря. А ну ж розгадає інсценізацію!

ШКІЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ

для всіх класів українських шкіл на еміграції:

1. Л. Деполович

БУКВАР

Восьме видання

Ціна: у Канаді і США — 1.25 дол.,
в Англії — 10 шіл., в Австралії — 12 шіл.

2. Петро Волиняк

БАРВІНОК

Читанка для 2-ої класи

Четверте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.20 дол.,
в Англії — 10 шіл., в Австралії — 12 шіл.

3. Петро Волиняк

КИЇВ

Третє видання

Читанка для 3-ої класи

Ціна: у Канаді і США — 1.25 дол.,
в Англії — 10 шіл., в Австралії — 12 шіл.

4. Петро Волиняк

ЛАНИ

Читанка для четвертої класи

Третє видання

Ціна: у Канаді і США — 1.25 дол.,
в Англії — 10 шіл., в Австралії — 12 шіл.

5. Петро Волиняк

ДНІПРО

Підручник з історії української літератури і хрестоматія.

Єдиний на еміграції підручник такого типу.

Книжка ілюстрована.

Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.,
в Англії — 10 шіл., в Австралії — 12 шіл.

6. Дмитро Кислици

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

(Фонетика й морфологія).

Видання друге.

Підручник пристосований до українських
еміграційних шкіл (багато прикладів і завдань).

Сьогодні — це єдиний підручник

з української мови на еміграції.

Ціна: у Канаді і США — 1.70 дол.,
в Англії — 10 шіл., в Австралії — 12 шіл.

7. Петро Волиняк

ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

Підручник багато ілюстрований, фотами, картами,
та схемами, стисло написаний, має багато
вправ і завдань для самостійної праці учнів, гарно
видрукований на добром папері.

Ціна: у Канаді і США — 1.60 дол.,
в Англії та Астралії — 12 шіл.

Замовляти в «Нових Днях». Школам і книгарням
та церковним громадам — знижка.

У гуморесці «Не спішіть скоро умирати» (ст. 144) дія відбувається вже в Америці. Річ відома, що тут без грошей не можна навіть умерти. Тобто вмерти «як люди», «як годиться».

Біля умираючого батька стоїть його рідна доня і дорікає: вони без грошей, а він, мовляв, надумався вмерти. Зовсім несвоєчасно!

Старенький батько виправдується:

«— Хіба я винен?

— Хто зна. А несвоєчасно тому, що борги маємо. Позичка на хату, позичка на авто. Знов же за дітей у школу треба платити. Підождіть трохи, тату! Хай борги посплачусмо».

Правда, читачу: і смішно, і трагічно. Трагічно не від факту смерти (це ж бо жде кожного), а від отих слів рідної дочки.

І недарма старенький так обурився, що раптом аж розретався і... одужав. Та ще як одужав: по кількох днях пішов заробляти собі гроши грою на акордеоні!

«Завів собі дідусь щадну книжечку. Потроху складає заробіток. Багатіє. І самому корисно, і родичам криємно. На випадок чогось, не матимуть клопоту...».

**

Супроти розглянених пародій невіршуваних гуморесок, віршовані гуморески і байки, що становлять першу половину рецензованої збірки, набагато слабші.

Поперше, віршована форма автора досить одноманітна — і щодо строфіки, і щодо метричного розміру: майже скрізь бачимо двоскладову стопу (переважно ямб, зрідка хорей); віршів із трискладовою стопою ми зустріли лише три-четири. Хоч не таке це велике лихо, а все таки від досвіденого письменника, який уживає віршованої форми, слід вимагати більшої різноманітності форм віршу.

Та вже зовсім погано, що Іван Евентуальний виявляє недбалість щодо наголосу: в багатьох місцях збірки у віршуваних рядках подибуємо відхили від нормального наголосу слів, хоч запобігти цього нераз зовсім легко: простили переставленням слів у рядку.

Ось, наприклад, на ст. 15 внизу читаємо:

Владу забравши міцно в руки,

Взяла панянка до науки...

Гумореску написано 4-стоповим ямбом, отже ритм диктує наголос владУ. А варто лише перевістити слова і матимемо скрізь нормальний наголос:

Забравши міцно владу в руки...

У цій самій гуморесці на ст. 16 читаємо зриковані рядки:

А щоб не лишилось образи,

Голила з головою разом...

Ми взагалі думаємо, що форма «лишитися» — нашій мові невластива: ми маємо лишати(ся) і залишати(ся) як недоконану і доконану форми цього дієслова. Та в кожнім разі наголос має бути на 2-му складі. І хіба не варто було «оформити» цей рядок так: «Щоб не лишалося обра-

зи...». А ще краще без отого «лишитися» (тим більше, що воно знову є кількома рядками нижче), а просто: «Щоб не було при тім образи...».

На ст. 14 читаємо:

Живемо (і ми, і вищі)

Тим, що мріємо і свищем

На загрози, на біду.

В баняку товчем воду».

За ритмом вірша читачеві пропонується на-голос водУ. Наголос жахливий.

Подібних місць із неправильним наголосом у розділі віршуваних гуморесок та байок досить багато: на ст. 18 «східній демократії», на ст. 25 — «СудОву залю», на ст. 27 — «спільнЕ добро», на ст. 28 — «спільнИй віз», на ст. 33 — «прапОр», «прапОри», на ст. 46 — «левА», «левОві», на ст. 75 — «скаргОю». На ст. 49 читаємо такий невковирний рядок: «так само, як не навчиш лізть на піч нас».

Нема сумніву, що маємо справу перш за все з недбалістю, а не нестачею кваліфікації. Та це ще більш обтяжує нашого автора. Це не має найменшого виправдання.

Щодо змісту, то більшість віршуваних гуморесок і байок написано на суспільно-політичні теми: взаємини Схід — Захід та внутріукраїнська еміграційна, з дозволу сказавши, «політика». Лише якась четвертина припадає темам сuto побутовим (гуморески «Образа», «Похвала кишені», байки «Ревнивий ведмідь», «Безсторонній при- суд», «Пень і рослина», «Карикатура», «У своїй ролі» та ще деякі). В загальному майже всі гуморески виявляють добру спостережливість автора, але віршована форма, як ми вже вказували, зневірює їх цілком.

Пора підсумувати.

Збірка «Проти шерсти» з погляду мистець-

БЕЗПЛАТНО

ЧИСТИМО ФОРНЕСИ

і даємо

безплатну цілорічну обслугу печей
усім нашим відборцям опалової оліви.

Тому користайте з цієї нагоди і замовляйте не-
гайно в нашій фірмі опалову оліву.

Будете мати повне вдоволення та

ПЕРШОРЯДНУ ОБСЛУГУ

DNIPRO Fuel Oil Ltd.

196 Bathurst St.

Телефонуйте:

Удень і вночі: ЕМ 6-6539, ЕМ 6-6530

кого нерівна: у другій половині (невіршовані гуморески і невіршовані та віршовані пародії) воно набагато вища, ніж у перших двох розділах. У ній (другій половині) є ряд творів високої мистецької вартості, спроможних дати втіху навіть вибагливому читачеві. Тому збірку вважаємо вартісною появою в ділянці української гумористич-

ної літератури на еміграції. Видавництво Юліяна Середяка, видавши збірку дбайливо, без коректорських недоглядів (але оглав, чи зміст у кінці книжки, з позначенням сторінок кожного твору, таки конче треба було дати!), зробило прислугу українській громаді на чужині, помножуючи її культурні надбання.

Петро ВОЛИНЯК

Про хитромудрого критика і новоявлену преподобницю

Видається в Мюнхені такий собі грубий журнал — «Сучасність». Видає його Українське Т-во Закордонних Студій, редактує колегія, головний редактор — Іван Кошелівець.

«Сучасність» чимало людей хвалять, особливо з «середовища УГВР». Хвалять його й інші емігранти наші, особливо ті, які звикли взоруватися на все чуже, бож він ім нагадує польську паризьку «Культуру». Сказавши циро, то й ми не проти «Сучасності» — чому б нам не мати трубого журналу? Тому ми уникаємо навіть гострої полеміки з ним. І «Сучасність» теж не дуже то квапиться згадувати «Нові Дні». Живемо, як кажуть, як розумні сусіди — кожен своїми смаками, уподобаннями, словом, не любимось і не чубимось.

Було б воно так і далі, якби на сторінках «Сучасності» не з'явилася нова й зовсім невідома «критична зоря» — Емануїл Райс. Дехто каже, що він німець, а для багатьох «націоналітів» німець таки завжди буде «вищоюрасою». Дехто каже, що то хтось з наших заховався під «німецьке псевдо». Я ж маю відомості, що п. Е. Райс за національністю жид, походить з Басарабії, тому знає українську й російську мови, знає й ці літератури. Особливо російську. Врешті, хоч читачеві й цікаво знати, з ким саме він має справу, походження автора не так і важить: працює людина в нас і для нас, то й мусимо її вважати за свою. І поводиться з нею, як із своєю.

Так ото цей самий Емануїл Райс у «Сучасності» ч. 2 (лютий, 1963) написав критичну статтю «Поезії Емми Андієвської». Хоч стаття видрукувана у грубому журналі, але виглядає вона дуже «тонкою»... Саме тому, я вважаю за потрібне розглянути її. Є різні способи розгляду: один хвалити чи гудити, зовсім не цікавлячись обґрунтуванням своїх тверджень (читачі побачать це пізніше), а другий хоче бути зі своїми читачами чесним, тому намагається умотивувати кожне своє твердження. Я намагаюсь бути серед цих останніх, тому зацитую статтю так, щоб читачі мали повну уяву про неї.

Починає свою статтю п. Райс з щиро-сердечної сповіді перед читачами:

«Я вже давно збирався писати про Е. Андієвську, але завжди в мене не виходило, і я не розумів чому. А тепер, здається, зрозумів. Це тому, що я не вмію бути дипломатом — ні в буденному

житті, ні тим більше — в літературі. Я не вмію висловлювати свої думки до кінця і приховувати свої справжні наміри за обережно зваженими словами. Або я мушу прямо сказати, що думаю в цьому питанні, або — нічого не виходить».

Отож бачите, який то клопіт чоловік мав? Але позбувся таки його — вийшло, дякувати Богові!

Нашим читачам, очевидно, хочеться знати, чого ж то так довго п. Райс не міг зважитись. А дуже просто: щоб не зіпсувати Е. Андієвську, бо вона «ще людина молода...» І поет вона ще молодий: її легко зіпсувати. А це було б непрощене. Про неї треба писати так, щоб від цього її творчому становленню могла бути тільки користь. А різка одверта правда... Особливо коли ця правда так запаморочлива...» — може пошкодити, бо «Справа в тому, що, не зважаючи на свій порівняно молодий вік, вона — геніяльна. Незаперечно геніяльна, і то у рідко високій мірі».

Читач, очевидно, сподівається, що після цієї передмови шанозний критик зробить Еммі Андієвській цілий ряд завваж, порад, скаже, щоб вона не чаділа від своєї «геніяльності», а працювала, працювала і ще раз працювала...

Помилтиться такий читач. Після цієї сповіді-передмови починаються дитирамби:

«Враження таке, що вона здібна повнотою висловити все, що їй хочеться, — що мова не чинить їй ніякого опору, що вона піддається її цілковито... Звичайно, око професійного (авжеж! — П. В.) критика чудесно розрізняє в її книгах сліди упертої і не завжди легкої боротьби з неподатливим матеріалом (тобто словом. П. В.). Це видно, можливо, у збірнику анекdot і афоризмів у прозі під заголовком «Джалапіта»: «А слово взяло поламало Джалапіті всі кісточки, всю душу, вкинуло в кадовб і змішало Джалапіту з цементом і брудом». І ще: «І Джалапіта став чахнути, бо слово випікало з нього всі думки...»

То бачите, що зробило з бідним Джалапітою-Андієвською те триклятуще слово? І всі кісточки поторошило, і душу знівечило, і з цементом та брудом у кадовбі вимішало, і, — що найголовніше! — повипікало з нього (Неї!) всі думки... Отаке, хай Господь-Бог сохрани і упасе кожну душеньку християнську, православну...

Треба тільки дивуватися, як оцей бездумний (Випікало ж «усі думки!») Джалапіта це все так точно й детально розповів, що навіть геніяльне

«око професійного критика», власником якого є наш шановний Е. Райс, це все побачило...

Далі йдуть докази геніяльності Е. Андієвської, її «творчої стратегії»:

«Вона підходить до слова і вірша десь збоку і бере фортецю зненацька, з пункту, з якого добре відомий кожному, хто пише, ворог найменше сподівався нападу».

Отака Емма Андієвська геройня, майстер «трудно вловної стратегії! Вирвавшись з кадовба, де її змішали з цементом і брудом і випікли всі думки, вона, як запевняє п. Райс, робить стрібок «до нових, зовсім карколомних удач» і в результаті цих удач появляються такі геніяльні рядки:

Левади на губах корови
Виводять місця медові.
Левади летом комара
Вписали в небо коровай
Разом з коровами, і кониками, і
чортополохом...

Можна б з успіхом додати до цієї геніяльності: і разом з жабами в болоті, зорями на небі, поеткою, критиком і редактором «Сучасності»...

Але п. Райс нічого не додає, а наводить дальші докази «карколомних удач»:

«Або ось — найчистіший Марк Шагал, який звичайно обходитьсь без логічного змісту:

Ляндшафти неслись на конях,
Жабри заломивши дишлом...

Я цілком згоден з п. Райсом: це справді досконалі рядки. І вони варті не тільки статті, а цілої монографії про їх авторку. Але, на жаль, це все минулося, бо з моменту виходу цього числа «Нових Днів» з друку вони «померкли і поблекли». Справа в тім, що як тільки з лютневого числа «Сучасності» на мене глянуло «око професійного критика», то мені засвербіли руки, зашуміло в голові, потемніло в очах і я вигукнув:

— Хай навіть мене вкинуть у кадовб з цементом, хай мені поламають усі кісточки і випечуть усі думки, а я таки починаю писати модерні поезії!

І — уявіть собі, пане Райсе! — я відразу здобув «карколомуну удачу», «перескочив» не тільки «безмістового Марка Шагала», а навіть і неповторну у своїй величині Емму Андієвську, написавши отаку архігеніяльність:

Рябі гарбузи парувалися в Антарктиді,
Перетворивши свої нирки на звуки флейти...

Сподіваюсь, що в чергозому числі «Сучасності» з'явиться науково-критична розвідка Емануїла Райса: «Поезія Петра Волиняка та її вплив на опанування Космосу і розмноження комарів на модерному болоті». До речі, якщо панові Райсові не подобається в моїй поезії слово «нирки», то він його може замінити на «фаллоси», а «звуки флейти» можна замінити на «звуки єрихонської труби»: мені однаково, аби тільки мене зарахували до геніяльних...

Далі Е. Райс шукає підтвердження геніяльності Емми Андієвської в тому, що «найсильніший вплив на розвиток Андієвської справив Хлєбніков...» І тут же щедро цитує Андієвську, не

утруднюючи себе цитуванням Хлєбнікова, щоб читач мав змогу перевірити: чи справді мав вплив Хлєбніков, чи його (читача) просто дурять, беруть його на крини?

По цих цитатах критик запевняє, що на Андієвську ще мали вплив Мішо, Кафка, Емілія Дікінсон, Цвєтаєва. Але знову жодного прикладу, жодного доказу, мовляв, читач і так дурний, як затичка від порожньої пляшки, то нашо йому докази!?

Пригадавши собі, що стаття пишеться для українців, і було б просто неввічливо не згадати впливу українських поетів на Е. Андієвську, п. Райс додає: «В українській сфері родословна Андієвської проходить через Свідзінського, Тичину й Антонича». І знову жодного прикладу, жодного доказу.

Але клити з читача Е. Райс не перестає й далі. Він, наприклад, робить «наукове відкриття», що «кожна... поетична удача є перш за все — удача чисто людська». Дякуємо, пане Райсе, що ви нас просвітили, а ми ж, «темні й непросвіщені», досі були певні, що кожна велика поетична удача не є людська, а... коняча, свиняча чи, може, й осляча...

Все це Е. Райс робить дуже спокійно, впевнено, не сумніваючись, що читач повірить у кожне його «відкриття». Інколи це переходить у цинізм, бо як інакше назвеш оці рядки:

«Що ж стосується справжньої любові, то мало хто в світовій літературі сказав про неї щось рівне глибинною, наприклад, такому:

«Я вмираю», сказала дівчина й заплатила за морозиво. «Молоді від цього не вмирають, все затоїть час.» «Для мене не існує часу»...

Дивом дивуюсь, що редактор «Сучасності» аж такої поганої думки про своїх читачів. Я в такому випадкові бодай написав би: «Дорогий читачу, пам'ятай, що це пише Е. Райс, а редакція ніякої участі в цих непристойних жартах не бере». Пан Кошелівець скаже, що на 2-ій сторінці журналу видруковано: «Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди, а не погляди редакції». В даному випадкові цього мало. І взагалі це застереження зайве, бо це й так відомо всім. Але читач мусить знати, що думає редактор: погоджується з автором чи ні?

У мене виникає грізна думка, що п. Райс вирішив покліти не тільки з читачів і редакції, а з самої Емми Андієвської. Його справа, але чому ж тоді декому ловитися на цей гачок?

Е. Райс кількаразово підкреслює «дитинність» Е. Андієвської. Він робить чергове своє «відкриття»: «... ніколи не буде зайвим повернення до свого дитинства... Але, на жаль, — з болем і жалем признається п. Райс, — у більшості з нас, навіть найталановитіших серед нас (Таких, наприклад, як Е. Райс і Е. Андієвська. П. В.), дитинство так загиджене, запльоване, витоптане, вітвірене, що трудно буває витягнути з нього бодай одну живу парость».

Що скажемо з приводу цієї сумної констатації? Хіба що висловимо співчуття. Але не поєднимось з узагальненням: у більшості з нас дитинство було чистим і радісним. То нічого, що

ми переживали труднощі — голод і холод, терор і страх, але більшість з нас відчула і тепло материнської любови, і радість життя, і чистоту родинних взаємин, і відчуття приналежності до хорошої, великої і здорової в своїй основі нації. Доказом цього є саме наша література, у якій майже нема бруду, яка викидає справді «живі парості». Виняток тут становлять буквально одиниці.

Е. Райс стверджує, що Е. Андієвська «доходить до атеїзму і до крайнього, люциперського, ніцшеанського самоствердження і людиновбозста-ва», вона «доходить до блюзніства», але «досягає справді божественної свободи» і «Це я й назвав би «чистою» геніяльністю...»

Та не лякайся, читачу, цієї «чистої», люциперської «геніяльності», Е. Райс тільки жартує, він чоловік добрий, бо вже на черговій сторінці він запевняє: «Поступово згладжується і людино-божество Андієвської», «вона часто приходить упритул до питань про духовий світ, про Бога, досягаючи часом воїстину містичного прозріння».

І далі:

«Можливо, що Андієвська стоїть на шляху, який веде до святости (Підкр. моє. П. В.). Але шлях цей надзвичайно трудний і небезпечний. Ми-молові спадає на думку приклад, хоч і вельми тяжкий: Зінаїда Гіппіус, яку багатьма рисами свого характеру нагадує Андієвська. Але, не зважаючи на свою прямоту, чистоту і полум'яність, Гіппіус так і не могла пробитися до святости. Будемо сподіватися, що життєвий і поетичний шлях Андієвської виявиться менше трудним».

О, напевне! Ми не сумніваємося і на воло-синку, що Емма Андієвська от-от дійде до свя-тости. Е. Райс теж не сміє сумніватися. Остан-ні її твори не лишають у цьому її найменшого сум-ніву.

Ось, наприклад, хочби ю оцей:

НАПИС НА МУРІ

Він, з гронами винограду в голосі,
Нехай залишить свою флейту
І підіде до мене.
Сьогодні я його любитиму.
Я, ім'я якого бояться вимовляти.
Нехай він скине одяг,
Що поганить його тіло,
І перестане червоніти, як дівчина,
Затуляючи руками
Свій божественний фаллос.
Сьогодні я його любитиму.
Я, ім'я якого соромляться вимовляти.

Очевидно, що цей «відважний Я» — орган, через який людина викидає рештки поживи...

Або оцей:

Я не знаю, хто з нас винен,
Але пощо дошукуватись вини
Там, до чого нема вороття.
Ти маєш своїх друзів,
А я своїх.
Тож пощо нам дискутувати,
Що мій фаллос
Дивиться не в твій бік.

Хіба ж не ясно, що тут Е. Андієвська «під-

ходить упритул до питань про духовий світ», як запевняє Е. Райс?..

Або ось іще уривок одної «поезії»:

Я купив сьогодні п'ятирічного хлопчика,
Якого я посвячу в культ фаллоса
Виключно, щоб досадити тобі.

І ще один уривок:

Скажи, після того, що було між нами,
Скажи, так низько ти міг упасти?

Тепер ти повертаєшся в жіночому насінні...

Бачите, яка трагічна зрада: замазався в жі-ноче насіння! Хіба ж ВІН (Ах, ах, цей божес-твений ВІН!) не вартий смерти?.. Очевидно! Йому треба відрізати голову й викинути її туди,

... Де валаються подерті півні,
Статеві органи і, гниль усього міста,
Яку звозять ранками
З пристані, з палаців і вулиць без
каналізації...*)

Далі цитувати цього вірша в мене нема сили — рекордна гідь...

Але Е. Райс не гидує. Він запевняє, що

«Андієвська — потойбіч добра і зла. Але її дитячість не невинна. І «порнографія» вигаданого нею (Підкреслення моє. П. В.) поета Арістоді-моса Ліхноса теж у суті речі — дитяче ставлен-ня (!!! П. В.) до статі...»

Е. Райс з упертістю циніка твердить, що Ан-дієвська створила «Світ — рідкісно прекрасний і хвилюючий. Як і до дитячих малюнків, до неї можна стосувати слова Цвєтаєвої про ПаSTERnaka: «суцільне навстіж», — тільки навстіж в інший світ і під інше небо, ніж у ПаSTERnaka, що не ви-ходив за межі нашого тривимірного світу, хоч і перетвореного новиною видіння. Світ і небо від-криті Андієвській, — єдині і неповторні, і тому її поезія міжнародня, або, коли хочете, вселюд-ська».

Отаке, дорогий читачу! А ми з вами досі й не знали, яку величину наша нація має в особі Андієвської.

Якщо наші читачі намагатимуться зрозуміти велемудрій вираз Цвєтаєвої про Б. ПаSTERnaka «суцільне навстіж», якщо вони намагатимуться збагнути в чому саме полягає відмінність (і пе-ревага!) між Еммою Андієвською і ПаSTERnаком, то їх намагання будуть марнimi: тут нічого не зро-зуміш, бо нічого тут і не сказано. Вся ця «вел-емудрість» тільки для того, щоб справу заплути-ти, щоб приголомшити читача «великою філо-софією» і довести його до того, щоб він вирі-шив: Андієвська — винятково геніяльна поетка, Райс — винятково розумний критик, а я, читач, винятково мале сотворіння і нічого в цьому не доберу, тому мушу молитись до них обох, як до богів...

Щоб читачеві було зрозуміле дещо, то му-шу дати хоч коротенькі довідки про осіб, на яких, за твердженням п. Райса, взорувалася Е. Андієв-ська, «величі» деяких вона, за його твердженнями, не досягла, а деяких таки перевищила.

*) Усі цитати зі збірки «Риба і розмір».

З Емілією Дікінсон наші читачі вже знайомі з «Нових Днів». Про «німця» Кафку вони знають з наших «Літаврів» (Зальцбург, Австрія) і з тієї ж «Сучасності» чи ще з «Української Літературної Газети», яка була попередником «Сучасності». Правда, писав про Кафку редактор «Сучасності» Ів. Кошелівець, а його толкування є дуже суб'єктивне.

Про «бездумного» і «безлогічного» Марка Шагала, на жаль, довідки дати не можу. Думаю, що це обмосковлений жид, один з російських поетів, який, як і решта згадуваних у Райсовій статті поетів, належав до першої четверті нашого століття, себто, що їх модернізм (сучасність) має двометрову сиву бороду. Відомий же в цілому світі російський поет Євтушенко є вже третім поколінням поетів після них. Оце такий «модернізм» пропонують нам поети Нью-Йоркської групи і їх ідейні опікуни.

У чому ж суть російських поетів тієї доби? Російська імперія саме на грани 20 століття вступила в добу свого розкладу. Провідний шар нації почав розкладатись. Література ж, як відомо, відзеркалює реальнє життя нації, часто-густо навіть опереджуючи життя, передбачаючи те, чого ще нема, але воно скоро буде. У цьому велике значення літератури.

Російська література потребувала нових ідей, нових засобів впливу на народ. Тих нових ідей і навіть нових засобів російські літератори, як передовий загін загливаючої російської імперської нації, породити не могли. Тоді вони кинулись «за позичкою» на Захід. Та нових ідей російські літератори не побачили й на Заході, а як і побачили, то вони не змогли їх «засвоїти», бо ті ідеї, як правило, не могли прищепитись у російській нації, були їй органічно чужі. Тому російські літератори, починаючи з Валерія Брюсова, позицічали на Заході лише літературні форми. Так у російській літературі того часу пішла мода на форми, зовсім забуто про ідеї. Почався інтенсивний розклад літератури: зовсім зникла проблема ЩО писати, а всіх цікавило тільки ЯК писати. З російської літератури того часу зникла людина з її піднесеннями й падіннями, а її місце зайняв неврастенік і дегенерат. Літератори ж з нормальних людей стали мазпами з перманентними кольками в животі і мігренню в голові, які не творили, а «інтелігентно-витончені» вили й «заумно сочиняли». У наслідок цього російська література безнадійно захворіла. Почалась ста-реча склероза змісту, ідей, а стиль просякнуто пістряком недорікуватості («косноязычия»). Дуже яскраво змальовує свою творчість один з най-відоміших російських поетів того часу Борис Пастернак, автор відомого на весь світ роману «Доктор Живаго». Він зве свої поезії того періоду (завдяки яким він став відомим усій Росії поетом) «нечумелими писаннями». «Слух у меня тоді був испорчен викрутасами и ломкою всего привычного, царившего кругом. Все нормально сказаное отскакивало от меня. Я забывал, что слова сами по себе могут что-то заключать и значить, помимо побрякушек, которыми они увешаны». — «Я во всем искал не сущности, а посторонней остро-

ты». (Борис Пастернак. Стихи и поэмы. 1912 — 1932. Ann Arbor. The University of Michigan Press. 1961. стор. XXXVII).

Мабуть, саме ці Пастернакові слова, його відмова від словесних «брязкалець», як він висловився, і була причиною того, що Е. Райс вважає, що Е. Андієвська пішла далі від Пастернака, себто не відмовилася від «модернізму», як він.

Російські поети цієї доби борвались у літературі, як горобці, піймані в ятір. Частина з них емігрувала (напр., Зінаїда Гіппіус), а частина відчула в більшовизмі Леніна - Сталіна відродження російської імперії, тому перейшла на більшовицьку імперську платформу, як, наприклад, А. Блок («Мы на горе всем буржуям — мировий пожар раздуем». «Высоко над нами, над волнами веет знамя — Интернационал»), той же Борис Пастернак, жид з походження, охрищений ще в дитинстві, і який, здається, щиро став на ідейні позиції християнства й служіння російській нації, — і чимало інших.

Найкраще схарактеризував цих російських поетів Максим Рильський у своїй статті «Вглиб і вшир» («Літературна Україна» ч. 26, 1963) у якій він фактично боронить атакованих партією молодих поетів України, але одночасно й дає їм цілий ряд порад:

«Не буду розводитись на досить утоптану вже тему про новаторство справжнє і новаторство нарочите, про те, що інколи «нове слово» у запальних наших молодят скочується до моди, запозиченої з не дуже чистих зарубіжних або й наших — таки вітчизняних джерел, а часом і з досить давніх журналів мод, добре знайомих нам, людям старшого віку, які пам'ятають і хворобливі гримаси Зінаїди Гіппіус, і чудернацькі «симфонії» Андрея Белого, і клоунські витівки Бурлюка та Кручених, і блюзнірські вибрики Семенка та Гео Шкурупія, і багато чого іншого... Не буду говорити про ту гонитву за шумними і скромними успіхом, проти якої справедливо застерігав наших молодих Микита Сергійович Хрушев. Я певен, що талановиті й чесні молоді літератори, — а їх у нас багато і з цього не можна не тишистись, — знайдуть вірну тропу в своїй роботі і таки скажуть нове слово в нашій багатонаціональній і багатобарвній літературі. Значною мірою вони вже його й сказали...»

Тут треба мати на увазі, що Максим Рильський не міг згадати В. Маяковського, який ще й досі в пошані, бо його твори возвеличили диктатуру російської імперської партії, він не міг також підкреслити моменту, що українські футуристи, панфутуристи, імажиністи і всякі інші «істи», які з'явилися в Україні як цілком чуже, зросле виключно під впливом російських «істів», явище, не зважаючи на своє блюзнірство (Напр., «Я палю твій «Кобзар!» — М. Семенко) все таки стояли незрівняно вище від своїх російських батьків.

Поруч з цим треба додати, що основник російського футуризму Хлебніков, а також і Марина Цветаєва, і Борис Пастернак не далеко відійшли від тих російських поетів, яких згадує Рильський.

Щоб читачі уявляли цих предтеч Нью-Йоркської групи «модерністів», найголоснішою серед яких є Емма Андієвська, зацитую тут «вірш» російського футуриста А. Кручених, якого згадує М. Рильський:

Дир, бул, щир
Убещур,
Сорча, хорча,
Малентокіяй,
Е, дзю, цю
Спрум.

Правда ж, є від кого й чого вчитись?..
А ось вам Б. Пастернак:

Имелась ночь. Имелось губ
Дрожание. На веках висли
Брильянты, хмурясь. Дождь в мозгу
Шумел, не отдаваясь мыслью.

Пригадую тим, хто російської мови не знає, що «веки» — не віки, а повіки. А ось іще один приклад з того самого Б. Пастернака (за Мариною Цвєтаєвою і Е. Райсом «суцільне навстіж»):

Бокалы. Карты кушаний и вин.
Пивные сетки. Пальмовые ветки.
Пары борща. Процессия корзин.
Свистки, звонки. Крахмальные салфетки.

Чого ж дивуватись, що Б. Пастернак перед смертю писав, що він, читаючи свої ранні твори, мав «почуття ніяковости». Та це ще не вся біда. Уся ж біда в тім, що Борис Пастернак, не зважаючи на свій талант і величезну ерудицію, все таки не створив значущих творів, бо навіть і його роман «Доктор Живаго», який метеором пролетів по всьому світі і навіть здобув нагороду Нобля, вже й сьогодні лишився не мистецьким твором, який хвилюватиме цілі покоління, а тільки літературною пам'яткою певного часу. Ще більша трагедія всіх отих Цвєтаєвих, Гіппіус, Маяковських та Пастернаків у тому, що вони знищують своїх послідовників. Наприклад, Е. Євтушенко, хоч і не має великого таланту, все таки міг би щосьсясягнути й поза своїми політичними успіхами типу «Бабиного яру», якби в нього вистачило сили відриватись від Маяковського й Пастернака, епігоном яких він ще й досьогодні є.

Чим кінчають українські послідовники російського «модернізу», ми дуже добре бачимо на прикладі Емми Андієвської: безприкладним у нашій літературі брудом, возвеличенням гомосексуалізму, «твого божественного фалоса», себто повною й остаточною дегенерацією.

А все ж таки наші «модерністи» лишились епігонами — вони не зуміли досягти рівня своїх російських учителів. І ти, дорогий читачу, не вір Е. Райсові, що вони їх перевишили, бо, висловлюючись по-російському, «он врет, как сивый мерин», або по-нашому — бреше в живі очі. Хай вибачить п. Райс за точний вислів, бо я, як і він, «не вмію бути дипломатом — ні в буденному житті, ні тим більше — в літературі», тому я завжди кажу на чорне — чорне, на біле — біле, брехуна величую не правдомовцем, а таки брехуном... Бо коли ви запевняєте, що

Левади на губах корови
Виводять місяці медові

НОВІ ДНІ, ЧЕРВЕНЬ, 1963

є «карколомною удачею» Емми Андієвської, то малообізнаний читач може справді повірити, що це найвища точка ідіотизму. А насправді воно не так, бо в російських «модерністів» ще 50 - 60 літ тому з-під коров'ячого хвоста вискачували не лише вольти й амperi, а навіть і тангенси та ко-тангенси... І я не дозволю обманювати читачів «Нових Днів», бо дехто ж з них читає й «Сучасність» — мушу боронити їх перед обманом!

Як не дивно, але найбільші вороги наших «модерністів» не ті, що їх критикують, а ті, що їх возвеличують. На жаль, Нью-Йоркська група поетів відкидає всяку критику, а захоплюється тільки дитирамбами. Що ж, це їх справа. Хочуть, очевидно, щоб їх спіткала доля Зінаїди Гіппіус чи якогось іншого Кручених. А що може бути гірше для поета, як ще за його фізичного життя його твори попадають до архіву і їх згадують тільки, як приклад давноминулого й нікому непотрібного дивацтва?

Знаю, мені дехто закине, що я без потреби витягаю на світ Божий «науково-критичні» статті Е. Райса і «поезії» Е. Андієвської, що я безпомітно роблю їм рекламу, що, мовляв, краще було б усе це промовчати. Так воно й було б, якби всі читачі уміли критично думати, якби вони могли самі пізнати, де критика й поезія, а де критичне й поетичне пустомельство, де замість науки брехня і навіть провокація. Виступи В. Лесича, Ю. Лавріненка та Е. Райса можуть збити з пантелику частину еміграції. Наша література почне просякатись гниллю, сміттям. А відомо ж, яка література — таке її суспільство. Безідейність і аморальність літератури рівнозначна з безідейністю і аморальністю нації, бо література ж не тільки відзеркалює життя й боротьбу нації, а у великий мірі й формує їх.

Саме це й було спонукою до написання цієї статті. Я вважав своїм обов'язком покласти Емануїла Райса на операційного стола, розкрити, як кажуть, його «нутро» й показати його читачеві. Далі справа читачів: я чесно (і рясно!) зацитував П. Райса, пояснив, що саме Е. Райс затаює перед читачами, де він з них кпитъ, а де й цинічно провокує. Зацитував і «дитинячо-чисті» «поезії» хваленої й перехваленої новоявленої преподобниці, яка от-отсягне святости, бо вже й тепер стоїть не денебудь, а «потойбіч добра і зла», себто вперлася своїми хорошиими ніжками аж у самі сін'які небо...

Оце таку «науку», й таку «поезію» підсуває своїм читачам Українське Т-во Закордонних Студій, через свій орган — «Сучасність».

MODERN HEATING

ОПАЛЕННЯ:

Водяне — Парове — Помпі

Оіл Борнери та направи.

J. KIRICHENKO

945 DUNDAS ST. W. — TORONTO, ONT.

PHONE: EM 8-6602

Пильно й безсторонньо вивчаймо та оцінюймо наше минуле

(З нагоди 45-річчя української визвольної боротьби)

Письменник Юрій Яновський у збірці «Вершники» прекрасно в стилі сценарія змалював трагедію родини старого рибалки Половця у 1919-ім році. Чотири сини його, ставши прибічниками чотирьох ворожих і взаємно поборюючих себе політичних течій на Україні, жорстоко нищать один одного. Ось спрощена схема того оповідання.

Оверко Половець, що колись «вчительську семінарію пройшов», командує петлюрівським військовим загоном, який іде під жовто-блакитним прапором. Натрапивши в степу на білогвардійський денкінський загін, він розбиває його і бере в полон пораненого, що стікає кров'ю, командира того загону — свого брата Андрія Половця. Андрій Половець — «поверхстроковий підпрапорщик», «вояка за віру, царя і отечество». При цій несподіваній зустрічі з братом Оверком, який гостро глузує з нього й картає його, він, Андрій, обзыває Оверка «мазепою проклятим» і «петлюрівськимстервом». Він кляне-проклинає його, як сам каже, «своїм руським серцем, ім'ям великої Росії-матінки». І розлютований Оверко дає наказ зарубати Андрія.

Та ось на петлюрівський Оверків загін, як буря налітають несподівано махновці з чорним прапором і розбивають його. Командує махновцями третій брат — Панас Половець. Порубаний, але живий ще Оверко потрапляє в полон. Пізнавши брата-петлюрівця, махновець Панас глузує з нього: «Ну, що — України тобі хочеться?» — і всіляко знущається. Оверко не стерплює знущань, проклинає брата-махновця, і той убиває його пострілом.

Але й Махновцеві Панасові не довго довелося гуляти. Його загін був оточений і розбитий кінним загоном інтернаціонального полку під червоним прапором. А командував цим загоном червоних — Іван Половець, четвертий брат. Побачивши свого брата-переможця, Панас лає його, називає «наймитом Леніна й комуни», «комісарською мордою» і кляне-проклинає Івана. Та твір цей написано й видано під московсько-більшовицькою окупацією, а тому автор змальовує більшовика Івана Половця культурнішим, шляхетнішим за своїх братів. Він не нищить свого брата Панаса. Панас сам себе нищить пострілом із пістоля, що лишився ще при ньому.

Мусимо сказати, що це в українській літературі не перше таке змалювання родинної трагедії. Ще раніше за Ю. Яновського цю саму тему (розбрат в родині на ґрунті діаметральної розбіжності соціально-політичних переконань і прагнень її членів) розробив у своєму художньому творі Вол. Винниченко. У драмі «Між двох сил» (дія відбувається на самому початкові 1918 р. та й написано драму, як видно, тоді ж під враженням фактів з живої дійсності) Винниченко змальо-

вuje трагедію родини Микити Івановича Сліпченка, робітника-залізничника.

Сліпченко до революції 1917 р. ставився до українського руху погірдливо і своїм дітям — Софії та Арсенові, які були під впливом того руху, — зауважував, що вони «дурну хохлачуину заводять». Та під час революції 1917 р. цей самий Сліпченко захопився ідеєю відродження своєї нації і вступив навіть із своїм сином Марком та Арсеном до лав вільного козацтва, щоб із зброєю в руках захищати новостворену українську державу. Проте він із сином Марком перебуває під впливом націоналістичної течії українського руху. У наслідок цього у них часто-густо зриваються з уст вирази на взірець «проклята кацапня», «кацапсько-більшовицький молитовник» тощо.

Але син його Тихін «айде, — як він сам каже, — з робочими й селянами проти їхніх ворогів». Він захоплений більшовицькою пропагандою й ідеєю знищення класового визиску і вороже ставиться до виявів українського націоналізму, що яскраво просвічують у розмовах батька й брата Марка. А на братове обвинувачення, що він зраджує свій народ, ідучи із своїми друзями-«кацапами», та «поганить його хату мовою ворогів» (російською), роздратовано відповідає, що вони «сами поганять себе своїм шовінізмом і людожерством». Тихін сприймає більшовизм ідеально і з обуренням відкидає навіть саме припущення, що більшовики в Україні є вороги українського народу й українського національного відродження. Сам він також не є ворогом цього відродження, але не є і його ентузіастом. Він не захоплюється вживанням української мови, користуючися часто-густо й російською. Головне для нього — розв'язання соціальної проблеми: знищення визиску трудящих мас.

Четвертий член сім'ї — дочка Софія, «артистка російської імператорської сцени». Вона щойно приїхала з Петрограду. Живучи у Петрограді, Софія з гуртом інших українців потрапила під вплив більшовицької ідеології і, приїхавши додому, привезла місцевій більшовицькій організації таємні інструкції та гроші на організацію повстання. Софія — українка, щира, свідома і любить свою батьківщину. Приїхавши, вона радісно каже батькові й матері: «Найкраще так це те, що я, нарешті, дома! Дома, дома, на рідній землі, на Україні. Татусю, на нашій любій і своїй тепер землі. І яке щастя говорити по-своєму»...

А при першому ж побаченні з провідниками місцевих більшовиків, вона їм каже: «Сподіваюся, що ви балакаєте по-українському? Попереджаю: я ні слова по-русські не скажу. Я тільки що приїхала і так скучала за свою мовою»... І далі максимально дотримується своєї обіцянки.

Саму себе вона так відрекомендовує Грінбер-

НОВІ ДНІ, ЧЕРВЕНЬ, 1963

гові та Семяннікові, провідникам місцевої більшовицької організації: «Я — прихильниця всього, що гарне. Соціальна революція це така грандіозна, велична річ, що бути байдужим або ворожим до неї може бути людина зовсім тупа або дуже заінтересована в своєму сучасному добробутові, або, як кажуть тепер, у своїх клясових інтересах. Тупою я себе не можу вважати, а щодо клясових інтересів, то мій батько — залізничний робітник, мати — селянка, брати — робітники на заводі. Тільки я та сестра маємо освіту. Але це сталося зовсім випадково. Як були ми дітьми, то жили в домі відомої артистки Мусалової, може чули. Вона зацікавилася мною й сестрою і присяглася, що зробить з нас артисток. І, як бачите, я на сцені. Сестра теж була, але вийшла заміж і покинула».

П'ятий член сім'ї — Панас, чоловік Христини, сестри Софії. Соціаліст-інтелігент, який під час революції та загострення громадсько-політичної боротьби в Україні, що набрала кривавих форм, розгубився і став остронь. Він проти більшовиків, бо не вірить у чистоту їхніх намірів щодо України, але й проти гострих проявів націоналізму та соціально-політичної реакції серед своїх. Спостерігаючи, як їхній квартирант Михайло Петрович Білянкевич, колишній поміщик, що «мав тисячу десятин, кінський завод, дівочий гарем, інгушську охорону, а тепер вчиться чоботи шити», уважно й ехидно стежить за політичною гризнею в родині Сліпченків між Тихоном, Карпом та батьком (гризнею, яка відбивала загальний тодішній розбрат і боротьбу на Україні) та чекав, коли вже всі вони перегризуть собі горла і улегшать повернення старих порядків, Панас з гіркотою й іронією каже до нього, наче читаючи таємні його думки: «А правда, Михайле Петровичу, цікава сценка? Як демократія сама себе за горло душить! Ще трошки і можна буде голими руками брати. Як ви гадаєте? Ще трошки мовчки підождати... і.... готово. Правда?»

Більшовики починають відоме грудневе повстання 1917 року, спрямоване проти української влади Центральної Ради, називаючи її владою буржуазії, яка, мовляв, бореться за відбудову старого ладу. Сліпченко з двома синами у лавах Вільного Козацтва. Вони захищають Центральну Раду, борються проти більшовиків. Тихін — десь із тими робітниками, які йдуть за більшовиками, поборюють Центральну Раду. У місті боротьба й стрілянина. Нейтральний покищо Панас — дома, вистругує дошки на шафу, і дома ж щойно прибула й дезорієнтована Софія, бо чекала серед рідних зустріти інше, ніж зустріла. У відповідь на ущіпливе Панасове питання, чи вона не з тих, «що нищать старий лад» (натяк на більшовиків), Софія каже: «А ви гадаєте, що кожна хоч трошки чесна щира людина, не засліплена диким націоналізмом може не належати до тих? Що можна стругати дошки в той час, коли перевертється все життя, коли руйнуються всі гідоти, в яких ми бовталися досі? Ви гадаєте, що багато є таких боягузів, які в такий мент можуть ставати в позу філософського пессімізму й прикривати ним свою дійсну натуру?.. Господи! А

я їхала сюди і думала, що хто-хто, а наші не можуть бути оборонцями того зла, якого так зазнали за своє життя. Я думала: ну, нехай в Росії буржуазія, панство боронить своє панування. А хто ж у нас на Україні? Ми ж так любимо говорити, що ми — «народ робітників і селян», кого ж ми от-там (киває на вікно, за яким чутно стрілянину) так люто боронимо? Ну, та нехай батько, Марко; нехай тисячі обдурених не знають, що вони роблять, нехай своїми власними руками держать і не пускають ярма з своїх бідних темних ший. Ім буде прощено. А ви? Ви ж — художник, ви — соціаліст! Ви ж колись мучили мене за те, що я не була «громадянкою», як ви казали, що, будучи українкою, я не цікавилася політикою і хотіла бути актрисою. Ви ж самі давали книжки про соціалізм, ви ж мене вчили ненавидіти цей лицемірний, несправедливий, грабіжницький і злочинний лад».

І далі: «Я говорю з вами, як ваша учениця. Ви перший примусили мене думати про такі речі. Я не знаю ніяких партій, програм, я не більшовичка, не меншовичка, ніхто, я просто служу, як людина, яка хоче... бути чесною і хоче добра як собі, так і своїм близьким. Ви розумієте мене? Ну, так я вас питаю всім серцем своїм: чому ви не з тими, що б'ються там за добро наших близьких, за щастя, може, всієї людськості? Чому?»...

Боротьба в місті закінчилася. Полк Сагайдакового зрадив, і більшовики перемогли. Сліпченко з сином Марком у полоні: їм загрожує розстріл. Сліпою ненавистю до Софії, як до спільнині ворогів, загоряється серця декого з рідних. Софія кидається шукати Грінберга і благає його про врятування батька й брата. Грінберг довго відкручується, але, кінець-кінцем, згоджується це зробити, але... за занадто дорогу для Софії ціну. Та обіцянки своєї повністю свідомо не виконує, а, звільнивши старого батька, дає таємного наказа розстріляти Софійного брата Марка.

Виконуючи одну з своїх обіцянок-умов, дану Грінбертові, Софія починає працювати у більшовицькому адміністративному апараті, де не вистачає інтелігентних робітників. Там же й Тихін. Працює Софія щиро, віддано. Але працює як українка, що хоче бути корисною своєму трудящому людові. І тут вона дізнається про закриття більшовицькою владою української залізничної школи та про знищення українських підручників. Вона запитує надісланого з Петрограда комісара Сорокіна, чи то він дав таке розпорядження, й одержує відповідь, що такого наказа дав він і дав його скрізь, бо українські школи й українські підручники — це «попустітельство українському націоналізмові». На спробу ж Софії протестувати проти такого тлумачення справи, Сорокін різко відповідає: «Нікакої вашої України не було, нет і не буде. Всьо это буржуазно-інтелігентська сентиментальна чепуха, с которой я буду бороться беспощадно».

Софія переживає духову трагедію. Вона бачить яскраву розбіжність між більшовицькою теорією («самоопределеніє вплоть до отделенія») і більшовицькою ж практикою («не било, нет і не буде»). Бачить вона й інші неподобства, грабіж-

ництво, на яке жаліються селяни, що приходять до неї тощо. Але разом з тим і духовий розрив із сім'єю, доведений до крайніх меж фактом загину брата Марка від рук більшовиків, що з ними співпрацює Софія. Батько в надісланому листі називає її й Тихона братовбивниками, розпинателями й ворогами свого народу, зрадниками, допомагачами грабіжників. Він обвинувачує їх у тому, що вони закривають українські школи, розстрілюють українських учителів. Він вимагає від них скаменутися й покаятися, загрожуючи, що інакше він прокленає їх і застрілить своєю власною рукою.

Та ось швидко надходять нові події. Українське військо після миру з Німеччиною підступає під місто, починає з боєм його займати. Передові його відділи зненацька продираються до адміністративної установи, де працює Софія й Тихін та займають вихід. Більшовицькі провідники в паніці тікають, вистрибуючи у вікно з протилежного від входу в будинок боку. Тихін умовляє Софію теж тікати з більшовиками, поки ще можна, але вона одмовляється. Якісь нитки, що в'язали її з більшовиками, порвалися. І Тихін тікає сам.

У цей час до кімнати вриваються вільні козаки на чолі зі Сліпченком. А з ним і Панас. Батько вимагає від дочки, щоб вона зараз же написала, що одрікається своїх колишніх приятелів-більшовиків, що проклинає цих ворогів нашого народу і кається в тому, що її було спокушено і т. д., бо тільки це може врятувати її життя, інакше він сам тут же застрілить її. Та Софія, яка не схотіла була тікати з більшовиками, бо порвалися нитки, що в'язали її з ними, не бачила і в своїх власних переконаннях та діях хиб і злочинів. І вона в тій ситуації, що склалася для неї, знаходить єдиний для себе вихід у самогубстві: стріляється.

Таке стисле змалювання трагедії родини старого Сліпченка, діти якого в 1917-1918 роках пішли різними стежками.

Ми нагадали тут два яскраві малюнки з нашої художньої літератури, що їх залишили нам два чільні й вдумливі наші письменники першої половини ХХ-го століття. Але такі ж малюнки можна знайти і в письменників чужих літератур, що були сучасниками подібних явищ в житті своїх народів.

Давно колись, ще за молодих шкільних часів, перед революцією 1905 року, я читав у російському перекладі роман, мабуть, Е. Золя під на-головком «Розгром». Розповідалося в ньому про революцію 1848-го, певно, року у Франції, про громадянську війну і про те, як рідні й приятелі опинилися на противлежних боках барикад та із зброєю в руках запекло між собою боролися. Одні — за збереження старого ладу, а інші — за його знищення. Все забулося з цього роману, читаного майже шістдесят років тому, але ця картина боротьби між рідними й близькими глибоко врізалася в пам'ять. Так само й Віктор Гюго в своєму творі «Дев'яносто третій рік» змальовує подібну ж родинну трагедію двох головних геройів.

Але все це — відображення дійсності в художніх творах видатних письменників. А ось і са-

ма дійсність. Відомий грузинський політичний діяч Д. Сагірашвілі у своїх спогадах про бурений 1918 рік пише, що тодішні «події в Росії (безпосереднім свідком яких він був) набрали страшних форм, розгорілася братовбивча громадянська війна; брат повстав проти брата, син проти батька, приятель проти приятеля, усі країна опинилася перед жаху кровопролиття»^{*)}) А росіянка Н. Алексеєва у своїх спогадах з часів революції 1917 р. в Росії, пише вже про свою власну сім'ю: «Родилась я над Окою, в родині фабриканта... Лютнева революція внесла «політичний розкол» в сім'ю, і я й досі пам'ятаю страшенні сперечання та крики в ідаліні. Сестри мої — студентки Вищих жіночих курсів, і брат були «за Керенського» (що його портрети висіли й стояли у них всюди), а мати, кличучи на допомогу дядю, була «за порядок», себто: обстоювала Мілюкова. Я з молодшим братом, скільки було вміння, захищали маму. Потім прийшов Жовтень і з ним арешт матері та брата, розстріл дяді (після замаху Каплан на Леніна), розгром усього провінційно-патріярхального побуту всієї нашої родини. Конфісковане було усе наше майно й будинок...»^{**})

Я сам пригадую, як на моїх очах у звичайній бідняцькій українській селянській родині в містечку Шишаці на Полтавщині в перші місяці 1918 року між двома старшими братами Федором і Йосипом кипіло жорстоке словесне змагання: Федір був за «советську владу», а Йосип за Центральну Раду. А пройшли роки, і Федорів син Танько брав участь у бригаді розкуркулювачів, а найменший Федорів брат Нічинір, лише трохи старший за Танька, був засланий як «петлюрець» на Колиму, де й загинув.

А ось нещодавно позповідали мені про одного відомого й активного участника наших визвольних змагань, сина поміщика, як він у 1902 - 1903 рр. керував повстанням селян під час великих аграрних розрухів на Полтавщині і громив економію... власного батька. Таких прикладів розбиту в конкретних родинах під час революційних завірюх можна було б зібрати силу-силенну так з нашого національного життя, як і з життя інших народів. Та я подам ще одну яскраву картину політичного розколу конкретної української сім'ї, що трапилася також на ґрунті розбіжності соціально-політичних переконань і прагнень окремих членів. Це уривок із більшого оповідання Бориса Шадиря з Херсонщини про «Повстанську організацію Іванова — «Сини обижених батьків», що його я записав ще в таборі ділі в Ганновері. Ось він:

«Найстарший брат Петро був у старій царській армії шофером-монтером. Повернувшись після демобілізації на початку 1918 р. до хати, він стояв на засадах рівноправності всього українського народу. І хоча наш батько мав 120 де-

^{*)} Д. Сагірашвіли: *Как произошло признание независимости Грузии советским правительством. Из моих воспоминаний. («Освобождение» ч. 12/34 за 15. 6. 1954, Нов. Ульм. Підкрес. наше.*

^{**) Н. Алексеєва: *Обыкновенная история. («Соц. Вестник», ч. 10 за 31. X. 1949.*}

ситин землі, та Петро казав, що це не справедливо, бо ми, мовляв, багачі і живемо он за тих. І він показував тут на село Базилева, колишнє кріпацьке, поміщика Яворського, де за давніх часів людей на хортів міняли. А ми мусимо, казав Петро, жити всі рівно, однаково.

— Ось Маркіян чи Хома, вони у нас наймити, а чому вони не можуть бути господарями, як і ми?!

Я це розповідаю вам так, як було. Я тоді був ще малий, лежу собі на печі та й слухаю, як брати ото сперечаються... Олекса ж, середуший брат, був офіцером за Першої світової війни. Цей казав, що капіталістичний устрій має бути, і що селянство має підлягати своїм зверхникам.

— Ти, Петре, — казав він, — хочеш довести до комунізму? То ти матимеш тоді корову, а не матимеш молока; матимеш курку, а не матимеш яєць істі.

А Петро йому:

— Навпаки! Наш батько має зараз 120 десятин. Так нехай у нього буде лише 40 чи 20, але поруч нехай і отой Захарко чи Павло, наши наймити, мають по стільки ж. От і будемо разом підносити господарство. А не так, що в одного багато, а в іншого нічого....

Отак вони сперечалися. Сашко ж у цьому участи не брав. Він тримав нейтралітету. Згодом він відділився від батька і виїхав на Донбас. Олекса ж у 1918 р. пішов до гетьманського війська і в дальшому не відомо де подівся. Петро ж залишився вдома. Згодом він пристав до партизанів і загинув у боротьбі з більшовиками...

Дехто вважає, що це явище розбрата серед рідних на ґрунті протилежності соціально-політичних переконань, прагнень і, залежно від того, протилежних політичних орієнтацій за часів наших визвольних змагань було явищем виключно українським, і що в цьому явищі саме й лежить причина нашої бездережавності.¹⁾) Та, як видно з кількох передніші поданих прикладів, це цілковито помилкове твердження. Такі явища народжуються скрізь за часів великих соціально-політичних струсів, за часів революцій, і властиві вони й державним націям. Отже, помилкою є шукати в цих явищах причини нашої бездережавності. Швидше вже, — коли розглянути це явище в суто українському комплексі і в особливо, може, гострих його виявах, — треба вважати його не причиною, а тільки наслідком нашої бездережавності й вікового перебування в колоніальній залежності та в народній темноті, що її старанно підтримувала царська влада в Україні.

Основна ж причина, коли брати явище у тодішньому загальноросійському обсязі — це тяжкі ненормальності соціально-політичного устрою колишньої царської Росії, що їх тодішні панівні соціальні групи імперії у своїй захланності силою поліційного апарату тримали незмінним, не допускаючи до будь-яких реформ і поліпшень. Цим вони, кінець-кінцем, і привели до неминучого со-

1) Див., наприклад: «Українська Думка», Лондон, ч. 16-17 за 24. 4. 1949, стор. 4, редакційні зауваження.

ціального вибуху й страшної катастрофи. У тій катастрофі й самі вони загинули і привели до загибелі маси людей, що того старого режиму не захищали й захищати не мали наміру. Нещастям їх було лише те, що, потрапивши між двох соціальних груп, що взаємно й нещадно себе поборювали, потрапивши між більшовиків лівих і більшовиків правих, вони не змогли швидко й енергійно створити власної сили опору, бо їх негайно почали винищувати і ті й ті за принципом: хто не з нами, той проти нас.

В українському ж обсязі ця ситуація, крім зазначеного, ускладнилася ще й тим, що старий царський режим зумів протягом століть обезголовити український народ. Систематично, за допомогою державного шкільного виховання й відповідними привілеями (особливо ж — дворянськими, як тепер — партійними) він відривав від нього освічені верстви і в масі асимілював їх з росіянами. Тому, коли в Україні почалася революція, і український народ, темний тоді у масі своїй, почав прокидатися й змагатися до відбудови власного державного життя — очолити його було нікому. Жменя національно-свідомої української інтелігенції, віддана інтересам свого народу, не змогла в момент революції всього очолити, відповідно організувати українську народнію масу, а також не змогла провадити у всенародному обсязі роз'яснювальної політично-навчальної роботи, яка тоді конче була потрібна. А до всього того приєдналася ще й неминуча в такій революційній ситуації різноманітність соціально-політичних поглядів, переконань і прагнень, які розбивали й роздрібнювали і без того недо-

ГАРНИЙ ПОДАРУНОК ДІТЯМ “СОНЯШНИК”

ШІСТЬ РІЧНИКІВ

оправлені у три великі книжки

(у Кожній по 440 сторінок друку):

1. За 1956 і 1957 роки — ціна: 6.50 дол.
2. За 1958 і 1959 роки — ціна: 6.50 дол.
3. За 1960 і 1961 роки — ціна: 6.50 дол.

Купіть ці три книжки і позбавитесь клопоту: що дитині дати прочитати, чи що їй прочитати, бо

● У цих трьох книгах знайдете відповідні матеріали на кожну пору року, на кожне політичне чи релігійне свято.

● У цих трьох книгах знайдете матеріали з історії та географії України.

● У цих трьох книгах знайдете твори найкращих сучасних дитячих письменників і письменників-класиків.

● У цих трьох книгах знайдете багато добрих ілюстрацій майже до кожного твору. Обкладинка кожного числа видрукувана у двох кольорах.

Книжки гарно оправлені в полотно, із золотими витисками.

Замовляти в “Нових Днях”.

статні сили тої невеликої жмені національно-свідомих українських кадрів, перетворюючи їх на ворогуючі групи.

Із усього поданого передніше видно, що справа вивчення, зрозуміння й правильної оцінки минулих в Україні подій та ролі в ній окремих осіб чи навіть груп людності не є такою легкою й простою, якою вона здається багатьом нашим сучасникам. Це питання є незвичайно складне й важке для вірного зрозуміння. Воно вимагає вдумливого, пильного, а саме головне безстороннього

й об'єктивного дослідження цілого комплексу тодішніх явищ: і психологічних, і історичних, і культурно-національних, і соціально-політичних. Нарешті, вимагає воно пильного вивчення дій чужих ворожих українському народові сил, які намагалися використати тяжку для нашого народу ситуацію й силою своєї зброї підкорити його собі.

А спокійно вивчати й усвідомлювати все це наступні українські покоління мусять, щоб менше помилатися й спотикатися в майбутньому.

ОГЛЯД ПРЕСИ

ЗАКЛИК, ВАРТИЙ ЗАГАЛЬНОЇ УВАГИ

Офіціоз Української Православної Церкви в Канаді "Вісник" (Вінніпег, 1 червня 1963 р.) видrукував редакційну статтю "Афон — 1000-ліття і дискримінація українців". Стаття варта уваги, бо в ній уперше на еміграції поставлено питання про відвоювання наших національних позицій на св. горі Афон у Греції.

Гора Афон з найдавніших часів була визначним центром православія. Хоч вона належала до Візантії, але фактично була інтернаціоналізована, себто належала Вселенській Православній Церкві. Усі православні церкви вважали своїм обов'язком і честю мати свої монастири на Афоні. Українці там мали три монастирі: св. Пантелеїмона, що заснований ще в 10 столітті (він ще здавався "Теслярство", по-грецькому "Ксілургу", бо ченці трудились теслярством), св. Іллі, основником якого був чернець Паїсій Величківський родом з Полтави, що поселився на Афоні 1746 р., а також Свято-Андріївський Скит, що вже цілком обмосковлений.

У чому ж загроза? Коли в 1820 р. Греція визволилась з-під турецької окупації, то вона зобов'язалася шанувати екстериторіальність Афону, яку він мав не лише за Візантії, а й за турецької окупації. Але своєї обіцянки греки, як і завжди, не дотримали: вони заборонили (потайки) приймати до монастирів на Афоні чужинців, розраховуючи, що колись то всі ченці-чужинці вимруть і монастирі, побудовані коштом інших народів, стануть майном Греції. Ченці вдарили на сполох, але відгукнулася на той сполох тільки.. Московська патріархія! Отже, замість попередньої грекизації, почалось обмосковлення. Витворилася загроза, що релігійні й мистецькі цінності (ікони, бібліотеки, архіви і т. д.), даровані нашим афонським монастирям нашими князями й гетьманами, починаючи від Володимира Великого, будуть знищені, або опиняться в руках греків чи росіян.

Редакція "Вісника" домагається від українців вільного світу, а перш за все від українців Канади і США, негайніх заходів, щоб рятувати наші монастирі на Афоні. Тим більше, що від травня 1963 р. по травень 1964 р. відзначається 1000-ліття першого афонського монастиря — лаври св. Афанасія, заснованої в 963 р.

Кінчиться стаття такими словами:

"Це, що сказано вище, — сказане не для сенсації, не для співчуття, не для того, щоб прочитати, погодитися із сказаним, і відложить газету, або в душі погрозити; це сказано тут на те, щоб приступити до негайній твердої й послідовної акції, бо справа рятування української цінної спадщини, це справа нашої чести, це одна з тих справ, через які нас пізнає широкий світ; і треба, щоб він пізнав нас з болю найкращого та найсильнішого".

Побачимо як зареагують проводи українських православних церков та вірні цих церков. Ми ж вважаємо ініціативу "Вісника" дуже доцільною і відважною, тому інформуємо наших читачів про це. Вважаємо, що УВАН у США теж не повинна б цію справу нехтувати.

При цій нагоді хочемо відзначити, що "Вісник" сьогодні найсильніший часопис православних українців у світі. Це газета бойова, послідовна й відважна, яка докладно інформує своїх читачів не лише про українську православну церкву, а й про всі церкви світу.

ГОСПОДИ, ДЯКУЮ ТОБІ, ЩО ТИ НЕ СОТВОРИВ МЕНЕ КОМУНІСТОМ!

Наши читачі вже знайомі з так званою "прогресивною" газетою "Українське Життя". Виходить вона в Торонто, головним редактором її є Степан Мацієвич, а співредактором — Петро Кравчук. Обидва ці, на їх власну думку, найпрогресивніші, а на нашу — найретрогресивніші редактори також відомі нашим читачам.

Так от у числі від 8 травня ц. р. цієї найпрогресивнішої в світі газети (Вона прогресивніша навіть за московську "Правду") п. Петро Кравчук написав величезну статтю про фільм "Тарас Бульба". Назвав він свою статтю "Терес Булба" і добре проїхався по голлівудському фільмі. Читаш і сам собі не віриш: невже отак пишуть у найретрогресивніших газетах світу?

I справді:

"...глядач за океаном, який так мало знає про геройчу боротьбу українського народу за своє визволення..."

"...незадоволення з цього пашківлю на Україну, на її народ, його геройчу історію".

"...українському глядачеві, гірко і боляче робиться від такого спотворення історичного минулого, зі знущання над благородними традиціями, з профанації його національної гідності".

"Ось Тарас Бульба! У Миколи Гоголя — це народний герой.. палкий патріот, який прагне визволення своєї батьківщини — України".

Замість Тарасових синів п. Кравчук у фільмі побачив "двох випещених і вишліфованих шляхтичів. На їхньому чудернацькому одязі якісь епатражілі з білими польськими орлами. На головах у них конфедератки.. пізніше голлівудські фокусники переодягають їх у російські косоворотки, в штані на випуск, офіцерські ботфорти".

Критикується також музику, "голлівудських козаків", що "плавають у горілці, співають на переміну "Калинку" і солдатську пісню миколаївських часів "Две деревні, два села, восем' девок, один я" і т. д.

Словом, п. Кравчук написав більш-менш, те, що вже було писано в інших часописах. Написав правильно.

Читач здивується: то якої ж ти біди хочеш? Чого

справді українську прогресивну газету звеш регресивною і чого справді українського патріота і справді прогресивну людину — П. Кравчука називаєш найрегресивнішим редактором?

Ото ж то і є! Бачите, написав оце все п. Кравчук, — щоб бува буржуазні націоналісти на нього не накинулись, — перечитав і поважно задумався: "Буржуазні націоналісти таки не вчепляться, це правда. Але що скаже старший московський брат? Пиші, як справжній український патріот-націоналіст, виступив проти російських пісень, косовороток, штанів на випуск і російських офіцерських чобіт, стверджив, що Микола Гоголь і його герой не "старші брати", а українці... Жах!" — вигукнув "прогресивний" Петро Кравчук. І... Давай, давай назад!"

Тому далі він пише таке:

"...за Миколою Гоголем це героїчна постать, яка для багатьох синів РУСЬКОГО народу була прообразом у боротьбі за свободу Батьківщини".

"Ця сценка, як відомо, стала прикладом високого патріотизму РУСЬКИХ людей".

"Чи зовсім не йде про те, щоб правдиво відтворити класичний приклад РУСЬКИХ людей..." (Підкреслення наша. Ред.).

Оце, дорогий читачу, вибрав я тобі цілий ряд цитат з Кравчукової рецензії, а тепер скажи: чи ти тепер зрозумів, що думає п. Кравчук, за яку батьківщину і за який народ він чорнило проливає — за Україну чи за Росію? І про кого Микола Гоголь написав повість "Тарас Бульба" — про українців чи про росіян? Не добереш толку? І я не доберу... Петро Кравчук у цій рецензії виглядає як класичний зразок другого закону енгельсо-марксо-ленінсько-сталінської діалектики — класична "єдність суперечностей": як отак, то людина, а як отак — комуніст!

У комуністів якось усе шиворот-навиворот. У мене, наприклад, в оцінці людей є така градація: на першому місці — людина, на другому — націоналіст, на третьому — член партії чи щось подібне. Якщо якесь особа не має основних ознак людини (порядність, чесність, принциповість, благородність, розум і т. д.), то хай вона буде тисячу разів українським патріотом-націоналістом, а я нею не цікавлюсь і вважаю, що нації з неї ко-

THE POST HOUSE TRAVEL BUREAU 2402 Bloor St. W., Toronto 9, Ont., RO 7-7589

полагоджує справи ВСІХ РОДІВ ПОДОРОЖІ в Канаді, Америці та в цілому світі: літаками, кораблями та автобусами. Поради та полагоджування документів — безплатно.

За інформаціями звертатися українською мовою та з повним довір'ям до представника фірми

п. МАРКІЯНА КОГУТА

Урядові години: від 9 ранку до 6 вечора.
СЕРЕДА, ЧЕТВЕР і П'ЯТНИЦЯ до 9 веч.
СУБОТА до 5 по пол.

ристи не буде. Якщо ж особа не має людських і національних якостей, то вже їй будь-яка партія з неї користі не матиме. У комуністів і фашистів це все навпаки: мірном якості людини є її "партійна принциповість". Потім шукається в людині національних і людських якостей. Це їй приводить до диктатури, до терору, до мільйонів жертв власного народу. Кінчається це все жахливою людською і національною катастрофою для творців цієї "ідеології". Імена Гітлера, Мусоліні і Сталіна, що удостоїся цієї "честі" аж по своїй собачій смерти, яскраво свідчать про це. То нічого, що російська комуністична партія всіма силами рятує честь Сталіна — не поможе.

І ото ж як я дивлюсь на українських комуністів у вільному світі, то хоч який я на них сердитий, але мені їх дуже шкода. Часто між ними є й порядні, розумні люди, але їх "партійна принциповість" знищує в них усі ці якості, перетворює їх з людей і українців на щось таке нікчемне, що його й назвати не хочеться.

Тому, дорогий читачу, подякуйте Богові, що він не сотворив нас комуністами!

МИТРОПОЛІТ ЙОСИП СЛІПІЙ ПРО КУЛЬТОБМІН

Редактор "Нашої Мети" (орган Східно-Канадської католицької єпархії) о. П. Хомин разом з епископом на Східної єпархії преосв. І. Борецьким у травні відвідав митрополита Сліпого в Римі.

Про свою зустріч з митрополитом-ісповідником отець-редактор розповідає в редакційній статті, яка була в двох останніх числах "Нашої Мети". У цих описах-переказах думок митрополита Йосипа є таке місце:

"Чим більше заграницюючиали про поневолення України Москвою, тим більше советський уряд давав Україні якісь концесії, особливо в ділянці національної культури, напр., висилка у вільний світ великого українського хору під дир. Вербовки чи танцовального ансамблю "Ми з України" ("Наша Мета", 1. 6. 63 р.).

Як бачимо, митрополит вважає, що культобмін не така вже приемливість окупантій російської владі. І роблять це більшовики більше під тиском, як поступку Україні.

Цікаво, що на це слажуть вуличні політики?..

ГРОМАДСЬКА РАДА НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА

У Канаді все більше й більше звертають увагу на мистецтво різних народів, які населяють Канаду. Но-воприбулі за останніх півтора десятка років цілком змінили обличчя деяких міст, зокрема Торонта. Це бачать усі, зокрема канадці англійського походження, і багато з них прихильно ставляться до етнічних груп.

16 травня ц. р. в залі засідань міської управи Торонта відбулися збори представників етнічних груп та етнічної преси, які скликав голова міста Д. Семервіл, і на якій обговорено справу поширення культури різних народів на теренах міста. Голова міста відзначив вклад етнічних груп у культуру Канади і запропонував створення мистецької ради, яка б dbala за розвиток народного мистецтва етнічних груп.

У нараді взяв участь керівник департаменту громадянства при Міністерстві Громадянства та Іміграції уряду провінції Онтаріо Степан Давидович. Усіх учасників наради було понад 150 осіб з 32 етнічних груп. Керував нарадою один із співробітників щоденника "Телеграм" Левко Коссар.

На нараді обрано тимчасову Громадську Раду На-

роднього Мистецтва, у якій вийшли по два представники від кожної етнічної групи. Почесним головою Ради обрано голову міста Д. Самервіла, а головою (покищо тимчасовим) Левка Коссара. Від українців до Ради увійшли Олена Глібович і д-р М. Кушлета. Рада має організувати виступи етнічних груп на Всеканадській Національній Виставці, яка відбудеться в Торонто на початку осені.

На нараді не обійшлося без конфлікту. Представники чеської етнічної групи, які себе її досі вперто зовуть "чехо-словаками", відмовились делегувати до Ради своїх представників. Словаки ж заявили, що нації "чехо-словаки" не існує в природі, бо с два народи — словаки й чехи. Взагалі чехи стало утворювати клопоти в подібних міжнародних організаціях — ніяк не зрозуміло, що їх намагання затримати свою "старшобратність" зверхність над словаками не можуть мати успіху в Канаді.

Не взяли участі в нараді також жиди.

Рада має бути не прибутковою установою. Потрібні кошти обіцяє дати голова міста. Працюватиме Рада в будинку міської управи.

Фактично в Раді є чотири українці: голова — Левко Коссар, керівник департаменту громадянства — Степан Давидович, та два делегати.

З ВЕЧОРІВ "КОЗУБА"

У п'ятницю 3 травня в "Козубі" відбувся авторський вечір ЛАРИСИ МУРОВИЧ, яка друкує свої поезії в багатьох канадських виданнях, зокрема в жіночому журналі "Промінь", "Новому Шляху" тощо.

Слово про авторку сказала Ніна Мудрик-Мріць, поезії читали: сама авторка, Зіна Прусаченко та Ліда Могрук. Після читання було обговорення поезій, яке відбулося досить живо, часом потягло, інколи й гострувато. У всякому разі вечір нудний не був.

Гостей — коло півсотні

Грамоти за державні стипендії для продовження навчання Е. Бербенець здобувас перше місце з-поміж 13-ти осіб і одержує першу стипендію на продовження нав-

чення в Італії. Але замість Італії вона мусіла виїхати до Канади, бо так склалися родинні обставини її батьків. Тепер вчиться у Торонтській консерваторії.

На козубівській п'ятниці панна Бербенець виконала цілий ряд арій з опер Пуччині, Росіні, Боніцетті тощо, та три українські твори.

Мас сильний голос — лірико-колоратурне сопрано. На її концерті було чимало співаків, артистів. Усі вони в один голос ствердили: мас дівчина чудові голосові дані і з неї може бути дуже добра співачка, якщо вона буде солідно вчитись у солідних фахівців. І ще її додали: і якщо її "обожателі" не переконають її, що вона вже співачка...

Справді, Е. Бербенець має великі дані. З присмішістю стверджуємо, що ще про жодну молоду співачку в Торонті так гарно не висловлювались фахові співаки. Побажаємо її найкращих успіхів у навчанні!

Акомпаніював Е. Бербенець З. Павришин.

Гостей було мало — яких 60 осіб, бо була погано-ща дощова погода.

У п'ятницю 17 травня в "Козубі" відбувася доповідь ПЕТРА МАГДЕНКА на тему — "Портрет", у якій доповідач зробив спробу аналізу портретного мальтства, починаючи з найдавніших часів аж до сьогодні.

Публіки було мало — яких двадцять осіб.

У п'ятницю 24 травня в "Козубі" відбувся ВЕЧІР ПАМ'ЯТИ МИХАЙЛА ОРЕСТА. Вечір відкрив вступним словом голова "Козуба" Ів. Боднарчук, закінчивши його закликом встати і вшанувати пам'ять Михайла Ореста однохвильникою мовчанкою. Після вступного слова, Дмитро Романик прочитав доповідь д-ра Яра Славутича про творчість покійного поета. На закінченні Зіна Прусаченко та Дмитро Романик прочитали цілий ряд поезій покійного поета.

Гостей було мало — яких 30 — 35 осіб.

УВАГА!

УВАГА!

У п'ятницю 14 червня на закриття сезону "Козуб" відбувся

ЛІТЕРАТУРНИЙ ЯРМАРОК

Участі беруть: І. Боднарчук, В. Ворсіло, Н. Мудрик, Л. Мурівич, Б. Олександров, Л. Ромен, В. Скорупський, П. Степ.

Вечір відбудеться в залі ІВКА.

"СЛУГА ДВОХ ПАНІВ"

Театральне життя, яке останніми роками остаточно, здається, завмерло в Торонті, на кінець сезону відзначилося цікавим спектаклем: група "Заграва" під мистецьким керівництвом С. Теліжина показала комедію Гольдоні "Слуга двох панів", як вона звалась в українських перекладах досі, але цього разу заголовок змінено на "Слуга двом панам".

Вистава п'єси відбулася 28 квітня і повторено її 5 травня. Обидва спектаклі відбулися в залі Українського Дому (бул. Крісті).

Можна по-різному підходити до цієї вистави. Якщо розглядати її, як виставу фахового колективу, то можна багато чого закинути, можна мати чимало претенсій до колективу. Якщо ж її розглядати, як звітний спектакль театральної студії, то можна призвати їй деякі осаги. Можна припустити, що їй сам режисер (С. Теліжин) вважав її за студійну працю, бо він, крім людей з певним

досвідом на сцені, взяв і зовсім "зелених аматорів", які інколи навіть самі сміялися зі своєї ролі (на сцені!).

Ролю Труфальдіно (слуги) виконав відомий уже нашим читачам, бо не раз його згадувано, Ю. Бельський. Бельський безперечно має талант, театральну школу, чималий досвід на сцені. Він грає невимушено, темпераментно, переконливо, хоч не можна сказати, що цього разу його гра була завжди "рівною" — окрім місця йому не вдавалися (напр., залиплювання листа хлібом, тощо).

Добрий був також М. Лялька в ролі Панталоне. Для Ляльки взагалі властиве відчуття міри. Саме ця роля йому й надавалася.

Чудовою була Валя Орлик у ролі Беатріче. Валя Орлик винятково обдарована дівчина, що інколи виступає з успіхом і на англійській сцені. Вона солідно й уперто працює над собою, вперто вчиться. Гра її рівна, впевнена, жодного натяку на штучність чи вимушенність у неї нема. Єдине, що їй можна закинути, що вона, переодягнувшись у чоловічий одяг, не спромоглася уйти в "чоловічу роль": жінка, та ще її жінка гарна, жінка, як кажуть, від тім'я аж до п'ят, чулася в її голосі, руках, жестах. Так що передягнання її було тільки маскарадом. Режисер мусів би це врахувати.

В. Довганюк у ролі Бригелло (господар корчми), Марія Луцька в ролі покоївки — були добре в своїх ролях.

Щодо Ніни Момотюк у ролі Кларіче, то їй не завжди вдалося осiąгнути гармонії, між щирим почуттям і "зовнішньою" гостротою слів.

Андрій Ільків (доктор Ломбарді) та Іван Кущіренко (Флоріндо) здебільшого були зв'язані в руках і слові, особливо І. Кущіренко. Ількову брачувало розкриття комедійних рис образу.

З. Мазуркевич (Сільвіо), О. Климкович (І-й слуга) та В. Дмитренко (2-й слуга), здається, виступали на сцені вперше.

Костюми (М. Луцька) були досить добре. Оформлення сцени (М. Левицький) дуже просте: великий щит, на якому час од часу змінювались "емблеми". До того часу змінювались не в пору і невправною рукою. Та режисер якось "достосувався" до цього.

Мова? Дуже погана. Принципово і вперто погана, бо в "Заграві" вперто культивують провінційність у мові. Особливо в наголосах. Виняток становлять Ю. Бельський, В. Орлик, В. Довганюк, який бодай у справі на голосу зрушився з місця, і до певної міри М. Лялька.

Тепер колектив працює над "Камінним господарем" Лесі Українки.

НАШЕ ЛИСТУВАННЯ

Вельмишановний Пане Редакторе!

Хотів би звернути Вашу увагу на одну "новинку", подану в щоденнику "Свобода" 15 травня ц. р. у відділі "Вісті з Торонто". Автор цієї "новинки" — пані Олена Глібович. Наші читачі ще, мабуть, не забули Вашого чудового репортажу про виступ оперового співака Дмитра Гнатюка в Торонто. Пані Глібович вирішила й собі відзначити цю мистецьку, а разом і політичну подію. Ця "новинка" не дуже велика, то я її подаю тут повністю:

"Ta найдовше згадуватиме свій побут у Торонто наш співак з України, Дмитро Гнатюк (це той, що співає оплаканий "Рушничок"). Правда, він просто зачарував Торонто, а спеціально наших пань, які після концерту заявили, що виходитимуть заміж за співака, або принай-

НОВІ ДНІ, ЧЕРВЕНЬ, 1963

мні за Дмитра, а як ні, то за "шість фут шість" молодця.

За це йому улаштовано в Торонто під покришкою буковинських пастухів королівське прийняття.

Обдарували його чим могли, щоб хлопець зізнав, що українські фашисти розуміють потреби мистців з України.

Оце, таке щире наше Торонто!

О. ГЛІБОВИЧ"

Справді високопатріотична вістка. А яка ж нова! Саме на щоденник і надається! Українське прислів'я каже: "А де ж ви були, як вінки цвіли?" Справді, де Ви, пані Глібович були 7 місяців тому?

Та справа не тільки в давності подій, про яку мова, а в тім, що комусь таки дуже залежить знеславити тих, що в міру, на яку дозволяє режим, намагаються познайомити світ з нашим мистецтвом. Якщо не викадає югослав назвати зрадником, то хоч пастухом назвати треба. А може пані Глібович боїться конкуренції? Та я сумніваюсь, щоб "Пісня про рідку матір" чи арія Остапа з опери "Тарас Бульба" могла конкурувати з такими "шедеврами", як "Ти до мене прийди на чайочок", який є чи не "програмовим" твором у "Верховині", якою керує пані Глібович...

Родився я й виріс на Буковині, сороківка мені вже минула, а я ще й досі не зінав, що не належу до українців, а до пастухів. А дозвольте запитати Вас, пані Глібович, до якої частини нашого народу належите Ви? Чи не до королівської?

І ще одне. Ви можете називати себе і таких, як Ви, фашистами, але "буковинські пастухи", як і взагалі всі чесні люди, можуть бути добрими українськими патріотами і без цього ярника — тримайте його для себе.

Щодо "оплаканого "Рушничка", то я мовчу, але раджу Вам прочитати статтю Теренія Юськова про цю пісню, яка була в "Свободі" з рік тому.

Дакую наперед, пане редакторе, що Ви видрукували мого листа.

Іван ОЛЕКСЮК, Торонто, Канада

Вельмишановний Пане Редакторе!

Одеряв "Нові Дні" за травень. Перегорнув сторінку і зупинився на фоті моделі пам'ятника Т. Г. Шевченкові у Вашингтоні. Зовсім незнайоме обличчя якогось юнака. Повірте, аж слізоза пройняла. Думаю собі, будуть приїздити українські люди звідусіль до Вашингтона, щоб уклонитись Единому Велетню не лише Україні.. але — бодай Україні.., і не пізнають свого батька національного на постаменті!

Звичайно, з моєї туги Ви можете лише посміятыся: мовляв, відстала людина, не розуміє завдань сучасності. Тепер же все по-модерному. Може й так, але досягнувши того, щоб побудувати пам'ятника Тарасові Шевченкові аж у світовій столиці, то треба вже було не ставити незнайому нікому постать, а поставити зрілого мужа, який відомий усім..

Я знаю, що з цього нічого вже не буде. Але думаю, що зроблено велику помилку. Жалко до сліз.

З глибокою пошаною до Вас

П. КОНДРАТЕНКО, Детройт, США.

Розумію Вас, дорогий пане Кондратенко, але нічого тут не зробиш. Між іншим, я мав кілька листів на цю тему й від п. П. Динника з Детройту. Тільки його листи були в такому трагічному тоні, що іх і друкувати не можна було.

Я маю іншу думку про цей проект. Мені він на-

віть дуже подобається. Звичайно, можна було запросятися фігуру поета в трохи старшому віці. І скульптор Л. Молодожанкин міг би з успіхом це зробити. Але не забувайте, що за умовами конкурсу вимагалося постаті Тараса Шевченка у молодому віці. А де ж ви тоді з п. Днінником були? Чому ви аж тепер про це заговорили? Це зроблено для того, щоб "догодити молоді", щоб вона знала, що Шевченко" теж був молодий" (ніби цього ніхто не знає!), як і вони, тому вони мусить працювати для України, як працював і Шевченко... Звичайно, що дурнішого мотиву важко було й придумати. Але треба ж було про це говорити вчасно, а не тепер.

У нас взагалі забагато годять тій молоді. Зверніть увагу, що в наших церквах (обох — і в православній, і в католицькій!) завісся недобрий звичай навіть давати "хабара" дітям, як вони йдуть до св. причастя: по причастю їх угощають сміданком, де вони бігають, галасують і т. д., бо їх же багато і їм весело. А чи Ви це побачили? Ні. То цілком нормально, що їй молодий Шевченко у Вашингтоні — теж до певної міри хабар цій же молоді..

Те саме ї по школах. Дуже часто чуємо: не лякайте наших дітей текстами з Котляревського, Шевченка, Мирного, Коцюбинського чи тим більше Васильченка в читанках, бо діти їх не розуміють і тому не хочуть учитися в українських школах. Дай їм у читанки матеріал з каміксів, а не з літературних творів. І закінчить така дитина нашу школу, а після неї не вчитася ні газети, ні жодного літературного твору (Про наукову книжку вже нема ї мови!), то нащо ж її було посыпати в ту школу? В усьому світі мова вивчається за кращими зразками літератури, а наши діти ніби вже такі дурні ї тупі, що їм цього ї не показуй...

А що ви з п. Днінником і з іншими такими, як ви, зробили, щоб якось направляти такі речі? А от пам'ятник вам і не подобається...

Але повірте, що трагедії тут нема. Перегляньте Шевченкові автопортрети і знайдете між ними такі, що без підпису ніколи не скажете, що це Тарас Шевченко. Розумію — "традиційний портрет" Тараса Шевченка милий кожному. Але можна ту традицію й порушити часом. Особливо у скульптурі. Нічого тут трагічного нема. А пам'ятник буде таки гарний. Він буде справжньою окрасою столиці США. І тішмося з того. Це наш величезний здобуток.

От у Вінніпезі А. Дараган побудував пам'ятника Шевченкові у старшому віці, з традиційними вусами. За це трохи не зруйнували всю справу: навіть і розуміння здавалося, люди домагались "безвусого Шевченка". Тепер кричать: "Давай нам вусатого!" От і додогоди людям!

То не журіться так, дорогий пане Кондратенко: якось то буде! П. ВОЛ.

1100-РІЧНИЙ ЮВІЛЕЙ СВ. СВ. КИРИЛА ТА МЕТОДІЯ

У цьому році минає 1100 років, як святі Кирило та Методій принесли світло науки Христа і нову християнську культуру з Візантії до Східної та Центральної Європи. Брати Кирило та Методій вважаються просвітителями слов'ян, бо вони створили старослов'янську азбуку.

Відзначення цього славного ювілею відбуваються в цілому світі. Для Канади створено такий комітет у Торонто. Постав він за ініціативою словаків, бо Кирило

та Методій почали свою діяльність на території сучасної Словаччини. Очолює Кирило-Методієвський Ювілейний комітет відомий канадський промисловець (власнічі уранових копалень тощо) Степан Роман. Комітет ділиться на два підкомітети: релігійний, який очолює о. М. Руснак, та культурний, який очолює відомий словацький діяч д-р Й. Кіршбаум.

Секретар Комітету — Й. Пугкій.

Почесним головою Канадського комітету є владика Ісидор Борецький, епископ Східно-Канадської української католицької спархії. Святкування відбудеться під патронатом генерал-губернатора Канади Дж. П. Ванье.

Святкування відбудутимуться два дні: 29 і 30 червня. 29 червня відбудеться літургія в катедрі св. Михаїла, яку відправить архієпископ Покок. Увечері того ж дня в Роял Йорк готелі відбудеться бенкет (коло 1000 гостей), на якому з промовою виступить Апостольський делегат, представники міста, урядів Онтаріо і Канади.

У неділю 30 червня відбудеться літургія у візантійсько-слов'янському обряді на площі Канадської Національної Виставки. У літургії візьмуть участь найвищі достойники Католицької церкви у Канаді і епископ А. Грутка із США. Після літургії відбудеться великий концерт усіх слов'янських народів. На площі виставки комітет сподівається мати щонайменше 20.000 осіб.

Про це все інформували редакторів етнічної преси на спеціальній пресовій конференції, що відбулася в конторі Роман Корпорейшон 30 травня ц. р. Інформували редакторів: голова комітету — Степан Роман, почесний голова — Владика Ісидор та голова культурного підкомітету д-р Й. Кіршбаум.

УВАГА!

УВАГА!

Уже друкується друга частина граматики української мови:

Дмитро Кислиця

СИНТАКСА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Книжка вийде з друку на 1 серпня (дуже можливо, що й раніше).

Уже приймаємо замовлення. Ціна за примірник — 1.60 дол. Для Англії та Австралії — 12 шілінгів.

Школам і книгарням — знижка. Замовляти в "Нових Днях".

45-ЛІТТЯ АРМІЇ УНРЕСПУБЛІКИ

У неділю 19 травня ветерани армії УНР відзначили в Торонті 45-ліття збройних сил України. З цієї нагоди відбулися урочисті збори і концерт у залі православної катедри св. Володимира.

У концерті взяли участь: капела бандурристів ім. Остапа Вересая із Сан Кетерінс під керуванням п. Казанівського, яка виконала цілий ряд творів, в тім числі і "Думу про отамана Петлюру" Гр. Китастого, Стефа Фодчук, Валя Забажан, А. Ярошевич, Б. Климкович і декламатор Д. Романик.

Цікаву й змістовну, насычену фактами і ґрунтовану на документах доповідь прочитав полк. В. Кедровський, колишній гол. інспектор армії УНР на тему: "Відродження збройних сил і роля Симона Петлюри в організації української армії".

Вол. ДОРОШЕНКО

ДВА ЦІКАВІ ЛІТЕРАТУРНІ ПОРТРЕТИ

1. І. П. Василь Стефаник зблизька. "Лікарський Вісник" 1962, ч. 3;

2. Алла ЦІВЧИНСЬКА. Незабутнє, немеркнуче... Нью-Йорк 1962, ст. 63+1.

1. Несподівано у фаховому журналі "Лікарський Вісник" подибусмо від часу до часу дещо і з літературних речей. Оце в недавньому числі цього журналу поміщено дуже цікавий спогад лікаря, д-ра Івана Подюка, сусіда й приятеля покійного Василя Стефаника. Автор із скромності не подав свого повного прізвища, а це конче потрібна річ у такого роду творах, як спогади, та ще й не про будь-кого, а про такого знаменитого письменника, як Василь Стефаник. І для читача і для дослідника дуже важливо знати, хто автор спогаду. Тому прошу шановного автора не гніватися на мене, що я розкриваю тут його інкогніто — свого спогаду він не має завуальовувати.

Як Стефаників приятель і сусід д-р Подюк дуже часто бував у письменника в його хаті в с. Русові, тим більше, що йому доводилося й лікувати свого приятеля. Д-р Подюк добре пізнав характер письменника, його спосіб висловлюватися, його поведінку, і хто зблизька мав нагоду знати Стефаника, той не може не подивляти пам'яти автора і його уміння скопити й зафіксувати прикметні письменникові риси, що вирізняють його з-поміж інших наших знаменитостей. Із спогадів д-ра Подюка стас перед нами Василь Стефаник як живий, із своїм безпосереднім "хлопським", грубуватим, але мудрим, ширим і дотепним словом, та своїми оригінальними манерами.

Автор стрічався з письменником не тільки у приватних умовах, у його хаті, але й на людях, то й показував його нам у різних ситуаціях: на весіллі, на святі в честь Івана Франка, на похороні його великого приятеля Марка Черемшини (Івана Семанюка) під час хвороби, коли Стефаник на Різдво 1930 року поховзнувся і впав напів непритомний (д-р Подюк тоді його лікував), чи під час відомої польської пацифікації української Галичини, коли нездужий письменник удався особисто до польського старости і своїм твердим словом спонукав того припинити погром. Бачив автор Стефаника і в товаристві знайомих лікарів у Львові в 1931 р. в "Народній Гостинниці"; під час хвороби молодшого сина Юрка, що тепер перебуває в Канаді, нарешті, востаннє — під час хвороби самого письменника, що звела його з цього світу, коли Стефаник на початку грудня 1936 року сильно простудився й дістав запалення легенів. Д-р Подюк, — повторюю, — по-мистецькому зафіксував перед нами слова й поведінку Стефаника, такі для кього характеристичні.

Змалював автор і фізичну постать письменника та його вдачу. Вона така цікава, що я дозволю навести її тут у цілості для всіх тих, що Стефаника ніколи не бачили, а тільки знають його обличчя з портретів.

"Василь Стефаник, — каже д-р Подюк, — був високий, гарної і сильної фізичної будови мужчина. Його грізне на перший погляд обличчя, смугляве і довгообразе, надавало йому великої поваги. Низько пристрижене густе волосся на голові, густі й рівно притягні вуса і мала

плекана борідка, притрушені сивиною, робили його не то гнівним, не то нездовolenim, а смілива та ідка іронія, що з усміхом била з його очей, бомбардувала вас немилосердно: ви боялися, що його проникливе око знайде у вас якусь зачіпку, і ви без спротиву скапітулюсте від одного його стрілу-слова. Ця, на вигляд тверда людина кремінної вдачі, відзначалася великородністю, ввічливістю і скромністю.

Стефаник був приступний і охочий дати поміч кожному, хто цього потребував. Його дім у Русові стояв створом для всіх. Найбільше тішився відвідинами молодих приятелів" (ст. 45).

Надруковані у спеціальному журналі спогади д-ра Подюка полишилися ширшому громадянству майже невідомими, тому годилося б їх передрукувати в котромусь із наших літературних журналів і цим у доступніти їх українській читацькій громаді. Вони дуже варті того.

2. Книжка Алли Цівчинської має підзаголовок: "Повість — спогади про Миколу Зерова". І справді, це не звичайні спогади, а овіяна ніжною любов'ю розповідь молодої студентки про свого талановитого професора-вчителя. У її теплому оповіданні встас перед нами надихнена постать поета і вченого літературознавця в його інтимних переживаннях. Авторка з правдивим письменницьким хистом малює перед нами портрет свого улюбленого вчителя, відмічаючи характеристичні його жести, гру його очей, усмішку, голос, його вміння захопити своїми викладами слухачів, його надто скромний вигляд поета-вченого, що дбає тільки про свою поезію та наукову працю, його велику ерудицію й не менше велику пам'ять, його ніжну любов до свого малого синочка, цілком подібного до батька, незвичайно талановитого хлопчика, що впав жертвою шкарлатини на безмежне горе батьків...

Спогади Алли Цівчинської почали бути друкуватися в ашаффенбурзькій таборовій газеті "Неділя" влітку 1949 р., але не були докінчені через припинення часопису. В повному вигляді з'явилися вони в Австралії, в тижневику "Єдність" (Аделаїда, 1950 р.), але були надто недбало видруковані. Тепер вийшли в гарному окремому перегляненому виданні.

Попереджують книжку слово від авторки й вибір листів до неї різних наших редакторів та літературознавців, які дуже прихильно озиваються про її твір. Досить згадати відгук покійного Михайла Ореста, рідного брата Миколи Зерова, або проф. Павла Зайцева, який із прикметним йому ентузіазмом прирівняв її спогади до роману князівни Варвари Репніної про Шевченка. Безперечно "Незабутнє - немеркнуче" посідеє тривале місце в літературі про замученого російськими наїзниками визначного українського поета і вченого, що згинув у розквіті свого небуденого таланту.

Книжку Алли Цівчинської можна виписати безпосередньо від авторки:

ALLA CIWTCHYNSKA,

208 E. 6th St., Apt. 13. New York 3, N.Y., — USA

З НОВИХ ВИДАНЬ

Іванна Чорнобривець, З ПОТОКУ ЖИТТЯ, новелі, стор. 164, накладом авторки, Мюнхен, 1963.

STUDIES ON THE SOVIET UNION. The Post-Stalin Era 1953-1963. New Series. Volume II. Number 3. Institute for the Study of the USSR. Munchen, Germany. 1963. Pp. 168.

Вишивки з України

КУПОНИ НА ЖІНОЧІ БЛЮЗКИ — вишивані чорно-червоним, хрестиком, з мережкою на маркізетовому матеріалі.

Ціна:

ч. 1911	\$12.75
ч. 2341	\$ 9.75
ч. 1765	\$ 9.75

ДОРІЖКА НА СТОЛИК, 14 x 54 цалі, півллянна, малюнок ч. 1204, вишивка багатокольорова, мережка (вирізка) по берегах . . . . . Ціна \$2.95

ДОРІЖКА НА СТОЛИК, 11 x 38 цалів, півллянна, малюнок ч. 1324, вишивка червоно-чорна, мережка (вирізка) по берегах . . . . . Ціна \$1.95

ФАРТУХИ, (різний орнамент на жовтому, синьому або зеленому тлі) . . . . . Ціна \$1.95

НАВОЛОЧКИ, (синя з білим або жовта з білим) розмір 18 x 18 цалів.

Ціна:

ч. 1260	\$2.95
ч. 1251	\$1.95

НАВОЛОЧКА ч. 1498, орнамент різникольоровий на синьому тлі . . . . . Ціна \$3.25

РУШНИК ч. 1441 (червоний орнамент), розмір 21 x 120 цалів . . . . . Ціна \$11.95

РУШНИК ч. 1445У, розмір 8 x 20 цалів . . . . . Ціна \$0.75

СКАТЕРТЬ (зелена або жовта), ч. 1046, розмір 36 x 36 цалів . . . . . Ціна \$1.50

СКАТЕРТЬ ч. 1525, (на жовтому або зеленому, або синьому тлі), розмір 54 x 72 цалі . . . . . Ціна \$6.75

СКАТЕРТЬ ч. 1064 (синя або жовта), розмір 50 x 63 . . . . . Ціна \$6.50

СКАТЕРТЬ 54 x 72 цалі, півллянна, вишивка червоно-чорна, малюнок ч. 95, не берегах — мережка (вирізка) і 6 серветок до неї . . . . . Ціна \$11.25

СКАТЕРТЬ 54 x 72 цалі, півллянна, вишивка у п'яти кольорах, малюнок ч. 1355, мережка (вирізка) по берегах і 6 серветок до неї . . . . . Ціна \$11.95

СКАТЕРТЬ ч. 1051, розмір 54 x 72 цалі, орнамент різникольоровий на синьому тлі . . . . . Ціна \$5.95

СКАТЕРТЬ ч. 1530, розмір 54 x 72 цалі, білий орнамент на синьому, зеленому або жовтому тлі . . . . . Ціна \$10.50

СКАТЕРТЬ ч. 1478, розмір 72 x 72 цалі, орнамент різникольоровий на синьому тлі . . . . . Ціна \$8.95

UKRAINSKA KNYHA

962 BLOOR STREET WEST

TORONTO 4, ONTARIO

ДО ВСІХ ЧИТАЧІВ:

1. Чергове число виходить подвійне (відпукне), як і зазвичай останніми роками, себто за місяці липень і серпень. Щоб була менша перерва, то це число ми трошки запізнили. Чергове число вийде в середині липня.

2. Дуже просимо всіх боржників погасити заборгованість. На Вашій наліпці (після прізвища) позначено по яке число (включно) у Вас заплачено. Урахуйте, що ми ніколи журналу нікому

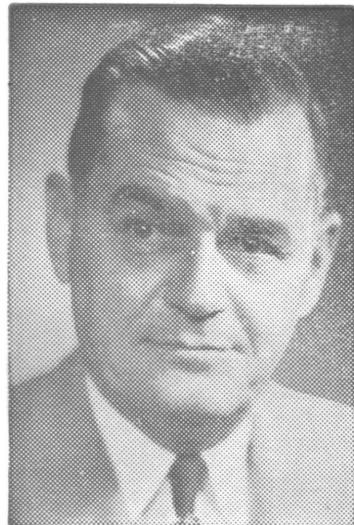
не накидали, а вислали його Вам тільки на Ваше замовлення або на замовлення (зплату) когось із Ваших друзів. Якщо Ви не хочете його більше читати, то вчасно повідомте — негайно спинимо. Якщо вчасно не повідомите, то доведеться платити за кожне одержане число.

3. Ми розсилаємо картки боржникам за дитячий журнал «Соняшник». Дуже просимо не нехтувати ними, а таки розрахуватись.

РЕД.

ОДНА З СЕРІЇ НОТАТОК
ПРО УСЛУГИ УРЯДУ ОНТАРІО

ПОДОРОЖУВАННЯ І ТУРИЗМ Є ЗАГАЛЬНИМ ІНТЕРЕСОМ

HON. BRYAN L. CATHCART

З подорожньої економіки, яка має річний оборот поверх \$425,000,000, користає посередньо майже кожний в Онтаріо. Безпосередньо з неї користують власники готелів, мотелів, ресторанів, крамниць тощо.

Вакаційні райони мали у 1962 році добрий сезон, а кількість приїжджих на вакації зростає з кожним роком. Збут на сільсько-господарські продукти зростає, продаж у крамницях підноситься, а готелі й ресторани теж користають.

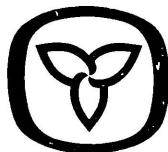
На внутрішньому відтинку Департаменту Подорожей і Реклами, ми одержали прямою поштою рекордове число запитань від наших потенційних майбутніх вакаціонерів — 418,524. Зріст, порівняно з 1961 р., виносить 30,188. Вакаційні оператори та споріднені з ними ділянки господарства мають збільшений прибуток на 8%. Зі Сполучених Штатів прибуло до Онтаріо 5,285,568 авт на по-

дорожні автові перепустки. А це зріст на 4.7%, порівняно з минулим роком. Найважливіше, що це репрезентує 73.9% загального числа авт, які приїжджають до Канади через кордон із США.

Впродовж 1962 р. 860,526 туристів відвідали наші урядові Пункти Прийому, у яких їм дано інформації й допомогу у справі вакацій.

У 1962 р. збудовано 224 нових туристичних будов на 2.008 житлових одиниць; додатково розбудовано 358 будов на 1.884 житлових одиниць.

Домініяльне Статистичне Бюро оцінює, що закордонні туристи витратили в Канаді впродовж 1962 р. \$550,000,000. З цих витрат на Онтаріо припало понад \$425,000,000. А як до цього додати ще витрати вакаціонерів з інших провінцій, то ми матимемо біля \$1,000,000,000 — ділянку економіки, яка виправдує підтримку й співпрацю усього нашого населення.

ONTARIO
PROVINCE OF OPPORTUNITY

DEPARTMENT OF TRAVEL AND PUBLICITY

HON. BRAYAN L. CATHCART
Minister

HON. JOHN P. ROBARTS, Q.C.
Prime Minister

G. E. MOORE
Deputy Minister